

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1916.

Andra kammaren.

Nr 52.

Onsdagen den 5 april, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr *Lindhagen* avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 255, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 95, med förslag till lag om expropriation m. m.

Denna motion bordlades på begäran.

§ 2.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning statsutskottets utlåtande, nr 6, angående regleringen av utgifterna under riksstatsens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet.

Punkten 13, angående anslag till anlåtande vid länsstyrelserna av sakkunniga biträden vid utredningar m. m.

Ang. sakkunniga biträden vid länsstyrelserna.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 13 av sjätte huvudtiteln föreslagit riksdagen att från och med år 1917 i riksstaten uppföra ett ordinarie förslagsanslag om högst 24,000 kronor att användas till anlåtande vid länsstyrelserna av sakkunniga för att biträda vid utredningar m. m.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte från och med år 1917 i riksstaten under sjätte huvudtiteln uppföra ett ordinarie förslagsanslag å högst 12,000 kronor att, i huvudsaklig överensstämmelse med de av departementschefen i statsrådsprotokollet över civilärenden den 14 januari 1916 angivna grunder, användas till anlåtande vid länsstyrelserna av sakkunniga för att biträda vid utredningar m. m.

Vid punkten hade emellertid reservation avgivits av herrar *O. Jonsson, C. G. Ekman, J. Nilsson, A. C. Lindblad, Pers, Odqvist,*

Andra kammarens protokoll 1916. Nr 52.

Ang. sakkunniga biträden vid länsstyrelserna.

Anderson i Råstock och *Pålsson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte av riksdagen bifallas.

(Forts.)

Punkten föredrogs, varefter

Herr *Pålsson* yttrade: I det föreliggande utskottsutlåtandet yrkas att riksdagen anslår 12,000 kr. åt länsstyrelsernas s. k. sakkunnige biträde under natur »förslagsanslag högst».

Man kan icke undgå att uppmärksamma, att detta anslagskrav uppkommit, icke, som eljes brukar vara fallet, genom upprepade framställningar från dem, som anses behöva medlen, utan det har tvärtom blivit till dem riktad en förfrågan, huruvida de ansågo ett dylikt anslag lämpligt och önskvärt.

På den frågan svarade de naturligtvis ett enstämmigt ja.

Men redan av detta sätt för ärendets första framförande synes man ha rätt att draga den slutsatsen, att det syfte, som man här velat uppnå, icke dikterades av något trängande behov.

Ännu mera betänksam inför detta anslags beviljande blir man, då man erfar, vilka skiljaktiga meningar, som gjort sig gällande hos de olika Konungens befallningshavande rörande, dels i vilken omfattning anslagen borde utgå, i det några Konungens befallningshavande ansågo 3—500 kr. vore tillräckligt, under det att andra begärde ett 13 gånger så stort belopp, dels för vilket ändamål anslaget från staten borde motiveras.

I fråga om ändamålet med sakkunnigutredningarna voro länsstyrelsernas utlåtanden mycket brokiga. Flera länsstyrelser fäste huvudvikten på sådant, som civilministern ansåg icke borde äga rätt att åtnjuta anslag av staten, och ännu i utskottet pekade anhängare av statsanslag på ändamål, vilka enligt statsrådsprotokollet borde vara uteslutna från rätt till anslag. Det är tydligt, att någon enhetlig uppfattning angående anslagets användande icke förefinnes.

Samma motsägelse råder nu också emellan propositionen och utskottsutlåtandet. I den förstnämnda säges, att medlens användning »icke kan på förhand angivas», medan däremot utskottet fordrar, »att åt bestämmelserna för anslagets utanordnande skulle givas en sådan avfattning, att därigenom skulle förhindras medlens användning i andra fall än sådana, där kostnaderna för utredningen otvivelaktigt böra drabba statsverket».

Det är väl uppenbart, att 24 länsstyrelser härom komma att ha ytterst olika uppfattning. Vad en länsstyrelse anser böra bekostas av staten, anser en annan rätteligen böra bekostas av lands-ting eller hushållningssällskap. Det blir helt säkert en rent godtycklig användning av statsmedlen, som här kommer till stånd.

Men det är icke nog med, att de ändamål, för vilka anslagen användas, bliva olikartade, även de grunder, efter vilka ersättning kommer att utbetalas, bli säkert synnerligen skiftande.

Vad en anser som skäligt arvode, kommer en annan att anse som orimligt.

Man säger, att det som nu begäres är ett så litet belopp. Utskottet har ju sänkt det från 24,000 till 12,000 kr. för tillfället. Men vi böra komma i håg, att från början har man krävt 32,200 kr., och blir blott principen i dag godkänd kommer nog beloppet att stegras.

I utskottet förklarade en biskop, att också domkapitlet hade behov av dylikt anslag, och att han därför yrkade bifall. Från de centrala verken ser man också med nöje, att länsstyrelserna få dylika medel till sin disposition, ty sedan kunde knappast sådana förvägras dessa ämbetsverk heller.

Om detta anslag beviljas, gå vi sannolikt den tid till mötes, då spetsarna av våra styrelser och verk omge sig med var sin sakkunnigstab.

Länsstyrelserna ha redan nu möjlighet att vända sig till Kungl. Maj:t och få antingen medel till eller hjälp av sakkunnigt statsorgan. Detta kan man säkerligen hjälpa sig fram med länge än, så mycket hellre som nu förslag utarbetats, som väl innan långt kommer att föreläggas riksdagen, nämligen anställandet av länsarkitekter, som på ett område kunna lämpligen bistå länsstyrelsen.

Vägfrågans upptagande till behandling i riksdagen skymtar ju redan, och då blir nog länsstyrelsens behov av sakkunskap på detta område även tillgodosett. Även på åtskilliga andra områden torde efter hand allt flera sakkunniga anställda hos staten, finnas att tillgå.

I nästa punkt får ju också länsstyrelsen betydligt utökad personal. Man begär ju därför 55,000 kr., och då ingen reservation finnes, blir det väl riksdagens beslut. Visserligen torde denna ökning i personalen icke kunna ersätta sakkunniga, men ju mera välförsedda med arbetskraft länsstyrelserna äro, desto bättre böra de egna tjänstemännen kunna bilda sig själva vederhäftiga omdömen i föreliggande frågor.

Det tyckes mig, att anspråken böra vara måttliga, åtminstone just nu, då alla andra få på allt sätt öka sina ansträngningar för att kunna fylla sin plikt. Min bestämda tro är därför, att länsstyrelserna reda sig bra utan anslaget i fråga, och vi reser anse, att de starkare skälen tala för avslag å utskottets hemställan, vilket jag, herr talman, yrkar.

Vidare anförde

Herr Thorsson: Då jag inom utskottet företrätt den mening som vunnit majoritet inom utskottet, skall jag be att få säga några ord för att motivera detta mitt handlingssätt.

Om man ser på denna fråga, kan man åtminstone säga, att den icke är någon partifråga, ty här ha partierna kluvit sig ungefär mitt itu. Emellertid får jag säga, att jag visserligen en gång i tiden tyckte, att det lyckligaste förhållandet skulle vara, att vi bleve av med våra landshövdingar. Jag hade uppriktigt den uppfattningen och gav uttryck därät. Men jag får bekänna, att jag i så måtto modererat min uppfattning i det stycket, att jag numera tror, att om

Ang. sakkunniga biträden vid länsstyrelserna.
(Forts.)

Ang. sakkun-
niga biträden
vid länssty-
relserna.
(Forts.)

vi få duktiga landshövdingar, så skola de kunna göra åtskilligt skäl för sig såsom vägledare och initiativtagare inom sitt läns område. Det är på grund av denna min ändrade uppfattning, som jag har trott, att det skulle gagna utvecklingen inom länet, om statsverket ställde till landshövdingeämbetets förfogande ett litet förslagsanslag, vilket kunde av landshövdingen eller landshövdingeämbetet användas för vissa förberedande anordningar än på det ena och än på det andra området.

Den siste talaren fann, att det här begärda anslaget var dåligt motiverat egentligen därför, att det icke hade kommit fram anslagskrav många gånger, utan det hade kommit allt för brådstörtat på, och därför var det icke av behovet påkallat. Ja, det kan man ju förstås diskutera om, huruvida ett anslag är mera behöfligt därför att en myndighet kommit fram med det tio à tjugu gånger, eller anslaget är av andra omständigheter motiverat. Den konsekvens av anslagets beviljande, som den siste talaren tycktes vara rädd för, nämligen att detta anslag skulle ökas, den är jag för min del icke så rädd för, ty om det visar sig att på grund av detta anslag goda uppslag komma att lämnas, så är ju denna penning väl använd. Det förefaller mig, att om man följer det uttalande, som statskontoret avgivit vid sitt yttrande i ärendet, så skulle man där hava en garanti för att detta anslag skulle komma att användas i sådana fall, där ett företag icke ligger inom det område, där landsting och hushållnings-sällskap anses vara pliktiga att giva anslag.

Den siste talaren anförde dessutom, att det kommer till en betydligt ökad personal inom landskanslierna och landshövdingeämbetena, och detta skulle vara ännu en anledning till att detta anslag icke nu var behöfligt. Den uppfattningen kan jag icke dela, därför att jag hyser den åsikten, att den begärda ökningen av arbetspersonalen måste vara betingad av ett ökat arbete på själva expeditionen, som måste utföras oberoende av de ärendena, till vilkas utredning man skulle ge det nu begärda anslaget. Jag har därför från denna utgångspunkt ansett, att man skulle gagna det allmänna genom ett bifall till ifrågavarande punkt.

Den föregående talaren tycktes vilja skrämma med domkapitlen, därför att en målsman för dessa sällskap på ett tidigare stadium av ärendets behandling hotat med att man även från domkapitlen skulle komma med anslagskrav. Ja, när de komma med sina anslagskrav, så hoppas jag, att både den siste ärade talaren och jag skola fatta position till det anslagskrav, som då föreligger, och se till, dels i vilken utsträckning eller omfattning det kan läggas beslag på statskassan, dels om det kan anses, att det praktiska resultatet motsvarar anslagets storlek.

Jag anser, att detta anslag i och för sig är väl motiverat, och om man till landshövdingar får personer, vilka i praktiska ting vilja försöka att vara banbrytare för sin bygd, bör till deras förfogande ställas ett mindre belopp, vilket de, utan att behöva gå omvägen till Kungl. Maj:t, kunna disponera för att iscensätta en undersökning av än det ena och än det andra spörsmålet. Jag skulle vilja säga, att

för den händelse våra landshövdingars arbetsnit och intresse på grund av detta anslag skulle ökas utöver vad det nu är i vissa län, så skall jag icke ha något emot att ge dem en liten slant till det som utskottet här föreslagit.

På grund av vad jag nu anfört, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Anderson i Råstock: Det är alldeles riktigt som min partikamrat från Ystad sade, att denna fråga icke är någon partifråga. Det syns bäst på de namn, som undertecknat reservationen. I det avseendet har han alltså rätt. Däremot ber jag att få vända mig mot något annat av det som sagts av honom och kanske även mot något, som sagts vid frågans behandling på ett tidigare stadium. Jag skall därför be de herrar, som tillhöra utskottet, om ursäkt för att jag här delvis upprepar vad jag där sagt, men jag tycker det kan vara skäl i att här i kammaren tala om hur jag känt det där uppe i tredje avdelningen, då vi behandlade frågan. Jag har nog ganska ofta visat, att jag har den största respekt för sakkunskapen, i synnerhet när den uppträder med både teoretisk kunskap och praktisk erfarenhet, och det är icke för att underkänna sakkunskapen som sådan, som jag tar till orda, men jag kan icke neka mig att säga, att det är egendomligt, att det, samtidigt som man skapar nya organ för det allmännas räkning att yttra sig över allehanda frågor, skall framträda ett sådant starkt behov av särskilda sakkunniga för Konungens befallningshavandes räkning, och vidare att det ej skall kunna lämnas en någorlunda tillfredsställande plan och utredning över det verkliga behovet och över hur medlen skola användas. Jag skall be att få fråga herr Thorsson, om det i allmänhet är vanligt, att statsutskottet beslutar förorda utgifter på så pass grumlig utredning, som här föreligger.

Det kan sägas, att det ju icke är någon stor summa som det är frågan om, och summan har icke heller för reservanternas spelat någon avsevärd roll, men det är nu i alla fall så, att då statsutskottet har till uppgift att iakttaga största möjliga sparsamhet, så brukar statsutskottet avstyrka alla nya anslag, som icke äro tillräckligt motiverade. Detta har för mig varit det avgörande skälet varför jag också undertecknat reservationen.

Såsom den förste talaren antydde, är det frågan om att anställa särskilda tjänstemän för statens räkning på olika områden. Jag skall tillåta mig att till det exempel han framdrog lägga ännu ett.

Det har sagts, att länsstyrelserna skulle ha behov av extra arbetskraft för utredning av vissa frågor till exempel om vattenföreningar m. m. För denna sak håller det, enligt vad jag tror mig veta, redan på att ordnas på annat sätt.

Dessutom vill jag säga en sak med anledning av vad herr Thorsson yttrade därom, att han förr ansett det bäst att bli av med landshövdingarna. Jag var ej med här på den tiden, då

Ang. sakkunniga biträden vid länsstyrelserna.

(Forts.)

Ang. sakkun-
niga biträden
vid länssty-
relserna.
(Forts.)

herr Thorsson hade den uppfattningen, men jag är med nu, och jag vill fråga herr Thorsson, om han tror, att det skulle åstadkomma mindre utveckling av och gagn för samhället, om det vore så, att icke landshövdingarna skola likt klockarfar bestyra allting. För min del tror jag verkligen, att en hel del ärenden ej skulle förlora på att icke underställas Konungens befallningshavandes prövning, och att det finns andra organ, som därvidlag kunde komma till användning och med större sakkunskap yttra sig i föreliggande frågor. Jag finner ett bevis för denna min åsikt i det faktum, att man här just krävt anslag för, att Konungens befallningshavande skola skaffa sakkunskap. Jag skall be att få fästa uppmärksamheten på, att reservanterna för sin del icke ställa sig avvisande till det framställda kravet utan ställa sig välvilliga till hela denna tanke, men vi vilja ha en ordentlig utredning om, vartill medlen skola användas, och i vilken omfattning de äro behöfliga. Vi anse, att det icke är någon särskild brådska, utan att man med hänsyn till konsekvenserna icke bör bifalla förslaget på så oklara grunder, som nu förebragts. Herr talman! Jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Schotte: Herr talman! Jag skall tillåta mig att först göra det medgivet åt dem, som tala mot ifrågavarande anslag, att jag väl förstår, att man, när det på detta sätt framkommer ett sådant anspråk, som det förevarande, ställer sig tveksam däremot, samt att det är en berömvärd grundsats, som statsutskottet tillämpar med avseende å nya anslagsärenden, att utskottet är mycket kritiskt och söker vinna så noggrann utredning som möjligt.

Vidare vill jag medgiva, att, som den siste talaren yttrade, man kan hysa tveksamhet om ej på länsstyrelserna alltjämt lägges ett alldeles för omfattande arbete, men i det fallet har riksdagen sin andel däri, då det huvudsakligen är genom nya lagar och författningar, som Konungens befallningshavande får allt mer och mer vidgade uppgifter och som området för deras verksamhet på de senare åren så betydligt ökats.

Nu är det uppenbart, förefaller det mig, att det skall möta synnerligen stora svårigheter att åstadkomma någon fullständig utredning, för vilka ändamål här förevarande anslag bör i detalj användas. Verksamheten inom länsstyrelserna är så skiftande och omfattande, att det måste möta synnerligen stora svårigheter att få fram alla de olika ändamål, vartill man skulle vilja använda anslaget och jag tror därför knappast, att man kan komma längre än till att lämna antydningar härom, såsom det skett i den kungliga propositionen. Det är uppenbart, att beloppet är så litet, att man ej får vänta alltför stora följder av ett dylikt anslag. För min del tycker jag, att det hade varit riktigare, att man hade gått med på Kungl. Maj:ts förslag ifråga om storleken av beloppet och till äventyrs gjort anslaget till ett extra anslag för ett år, än att pruta ned det så väsentligt, som här skett, och uppföra det å

ordinarie stat. Genom det lägre anslagsbeloppet får man ej hela det gagn av anslaget, som man kanske fått under andra omständigheter.

Det finnes med säkerhet en hel mängd mindre ärenden, där det vore av stor nytta för Konungens befallningshavande att hava ett anslag av förevarande art för att kunna åstadkomma vissa utredningar och vilket för övrigt möjligen skulle vara ägnat att medföra besparingar å andra områden. Det skulle dessutom, föreställer jag mig, oftast för länsstyrelserna kännas som en lättnad och en god sak över huvud att ej behöva vända sig till enskilda korporationer och kommuner för att erhålla medel till en viss utredning, vilket nu emellanåt är av nöden, eller att direkt i varje särskilt fall besvära Kungl. Maj:t med anhållan om medel. Under nuvarande förhållanden låter man därför emellanåt utredningen i ett ärende bli mindre omfattande än som i själva verket varit önskvärt. Det finnes en del frågor, som förekomma ofta, såsom om municipal-samhällets bildande, om utläggande av stadsplan för visst område o. d., i avseende å vilket man tvekar om vederbörande kommuner kunna åläggas att skaffa erforderliga kartor och dylikt. Då framställning i ämnet är gjort av enskilda, inträffar det ofta, att man ej anser sig kunna ifrågasätta kommunens bidragsskyldighet till kartors upprättande, åtminstone om kommunerna protestera däremot. Man blir därför nu ofta nödsakad nöja sig med mycket ofullkomliga kartor i ärenden av berörd art. Jag tror, att man skulle kunna komma till en klarare uppfattning av en del förhållanden med avseende å gränser och dylikt, som nu ofta äro obestämda och kunna föranleda därtill, att i framtiden olägenheter uppstå, om man hade medel tillgängliga att i nämnda ärenden anskaffa fullständiga och riktiga kartor.

I allmänhet är det för tekniska frågor, däri Konungens befallningshavande saknar tillräcklig erfarenhet inom sig, som anslag av förevarande art behöves; och det är känt att dylika frågor numera mycket ofta förekomma hos länsstyrelserna. Till stor fördel för sådana frågor utredning skulle det därför obestriddigen vara, om medel härför kunna i vissa fall disponeras.

Jag är också övertygad om, att Kungl. Maj:t kommer att fördela detta anslag så, att de län, där initiativen måste tänkas vara rikare, de mera »ofärdiga» länen, om jag så får säga — jag tänker därvid särskilt på de norrländska länen — få en högre del av anslaget, än andra län, vilkas förhållanden i många avseenden antagit en mera stabil natur och där initiativen icke kunna bliva av så stor omfattning som i de förra. Jag tror därför, att, när det nu inte finnes någon utsikt att komma till ett annat belopp än det statsutskottet föreslagit, kammaren dock har goda skäl för att bevilja detta anslag. Anslaget är visserligen ej stort, den ekonomiska uppoffringen således liten. Men det kommer dock säkerligen, detta anslag, att vara till åtskilligt gagn.

Jag förmodar, att om anslaget verkar som man åsyftat, detta kommer att behöva förhöjas om några år. Har man en gång kom-

Ang. sakkunniga biträden vid länsstyrelserna.
(Forts.)

Ang. sakkun-
niga biträden
vid länssty-
relserna.

(Forts.)

mit till insikt om, att det är till verkligt gagn, att länsstyrelserna ha medel till sitt förfogande för vissa utredningar, så skall säkerligen riksdagen gå med på ökade anslag efter behovet. Och man kan vid framställning om ökat anslag förebringa en fylligare utredning om de ändamål, till vilka anslaget må användas, än som nu uppenbarligen varit möjligt.

Herr talman, jag yrkar bifall till statsutskottets förslag.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet von Sydow: Herr talman, mina herrar! Den förste ärade talaren anförde som ett skäl för avslag på utskottets hemställan det sätt, varpå detta förslag väckts. Det är så, att jag såsom departementschef vänt mig till länsstyrelserna med förfrågan om lämpligheten att begära det nu ifrågasvarande anslaget. Jag har nämligen tidigare såsom landshövding haft en mycket stark känsla av detta behov. Det är snarast ägnat att förvåna att sättet för frågans uppkomst skulle tala emot den. Herrarna bruka ju klaga över bristande initiativ från regeringens sida. Här är ett, som ni kunna begagna er av.

Jag tror, att man i denna kammare tämligen väl känner, vilken oerhörd arbetsbörda, som påvilar länsstyrelserna, vilken oerhörd skiftande verksamhet, som åligger dem. Länsstyrelserna ingripa, kan man säga, på nästan alla livets och administrationens områden, och deras verksamhet utsträcker sig med riksdagens medverkan år efter år till alltjämt nya verksamhetsgrenar. Och dock ha länsstyrelserna inte något belopp, inte det mest obetydliga, till sitt förfogande för att göra en liten undersökning, som kan vara behöflig. En länsstyrelse får nu i allmänhet bilda sitt omdöme på grund av det skriftliga material, som kan föreligga. Den inhämtar yttranden från underlydande tjänstemän såsom länsmän och kronofogdar och möjligen även från kommunala myndigheter och i ett och annat fall från något lokalt statsorgan, som har skyldighet att utan ersättning stå till tjänst med yttranden, t. ex. förste provinsial- och provinsialläkare. Man får sedan läsa papperen, möjligen göra ett personligt besök på platsen, och sedan sätta sig och skriva sitt utlåtande. Men om man nu finner, att den utredning, som föreligger i ett ärende, behöver kompletteras genom en teknisk undersökning, eller man fått anledning ställa i tvivelsmål riktigheten av en undersökning, som gjorts av intresserad part och vill kontrollera den, då har länsstyrelsen, som jag nämnde, icke något belopp till sitt förfogande. Det finnes en utväg, som reservanterna också peka på. Man kan göra framställning hos Kungl. Maj:t med begäran om nödiga medel. Den utvägen kommer naturligtvis allt fortfarande att begagnas, så snart det gäller större belopp. Men i regel är det inte några stora belopp det är frågan om. Det gäller kanske några tiotal kronor, och då drager man sig för att besvära Kungl. Maj:t med en sådan småsak, som ofta skulle sätta hela remissapparaten i gång med dess mångskriverier. Därför avstår man ofta nog från nödiga och nyttiga undersökningar eller försöker skaffa medel på ett eller annat sätt.

Herrarna finna av länsstyrelsernas yttranden, huru de få försöka slingra sig fram för att kunna få till stånd en utredning. I ett

fall har man fått medel från hushållningssällskapet, i ett annat ur landstingets kassa. En och annan gång har man lyckats åstadkomma, att en sakkunnig kostnadsfritt ställt sina tjänster till förfogande, eller också ha enskilda intresserade skjutit till penningar. Det har också förekommit fall, då vederbörande landshövding eller avdelningschef själv fått bekosta en undersökning. Det är uppenbart, att ett sådant sakernas tillstånd är otillfredsställande och olämpligt. Det erkänna även reservanterna.

Men nu säga reservanterna, att man kan i större utsträckning anlita andra statsorgan. Jag ber emellertid få påpeka, att för att använda dessa andra statsorgan, om jag då undantar provinsialläkarkåren, så måste man göra en skriftlig hänvändelse till det centrala verket i Stockholm, som i sin ordning kanske måste skriva till Kungl. Maj:t. Det är för övrigt icke säkert, att det är lämpligaste personen man får genom annat statsorgan. Man kunde kanske reda sig lika bra med en mindre kvalificerad person, som är mera förtrogen med de lokala förhållandena.

Jag tror herrarna få bästa intrycket av det föreliggande behovet, om jag försöker exemplifiera, vad det här gäller. Det är ofta mycket små belopp det är fråga om. Om en länsstyrelse behöver anlita folk vid förhör med en utlänning, kostar det måhända en 8—10 kronor. För närvarande går det så till, att länsstyrelsen håller förhöret, förskotterar beloppet och skriver sedan till Kungl. Maj:t för att begära ersättning. Vi ha i varje konselj åtskilliga dylika ärenden. Om länsstyrelsen får in en handling på främmande språk och behöver göra en översättning därav, finnas inga medel till förfogande, utan länsstyrelsen måste skriva till Kungl. Maj:t. Är inte det en oeffterrättlig sakernas ordning?

Jag skall be få nämna några andra små exempel. Den siste ärade talaren nämnde frågan om bildandet av ett municipal-samhälle. Det händer ofta, att ortsinnevånarna själva icke äro intresserade av ett dylikt förslag, utan t. o. m. sätta sig emot detsamma. Då kan länsstyrelsen icke ålägga dem att uppgöra karta, utan måste man skaffa medel härtill. Icke är det då lämpligt, att man skall behöva vända sig till Kungl. Maj:t.

Det kan gälla fråga om uppgörande av en stadsplan. Särskilt när fråga är om ett område på landet, där det väntas större byggnadsverksamhet, har stadsplanen ofta uppgjorts på föranstaltande av den sökande, och Konungens befallningshavande kan ofta nog stå tveksam, huruvida förslaget är på lämpligt sätt uppgjort. I sådant fall kan det vara nödigt att genom sakkunnig person göra en undersökning på platsen. Man har erinrat om, att vi ha att vänta länsarkitekter. Men först och främst ha vi ännu icke dessa länsarkitekter, och för övrigt är det icke säkert, att det är lämpligast att skicka arkitekten från länsstaden till en avlägsen plats. Man kan måhända bättre reda sig med en person, som är mindre kvalificerad men bosatt på platsen.

Det finns en mängd andra ärenden, exempelvis fiskeriärenden, flottleds- och farledsärenden, vilka ofta påkalla utredning av teknisk

Ang. sakkunniga biträden vid länsstyrelserna.
(Forts.)

Ang. sakkunniga biträden vid länsstyrelserna.
(Forts.)

art. I detta avseende har erinrats i första kammaren, att man kan lita till förrättningsmannen och bilda sin uppfattning efter hans yttrande. Men om länsstyrelsen i en detaljfråga blir tveksam huruvida förrättningsmannen har valt den klokaste utvägen, då är det angeläget att ha möjlighet att vända sig till en annan sakkunnig.

Särskilt i de norrländska länen förekomma en hel del frågor av alldeles speciell natur, där man har ett mycket stort behov av sakkunniga. Vi ha t. ex. frågor om tillämpning av lagen om inskränkning i rätt att erhålla ägostyckning. Där gäller det bedöma, huruvida ägoblandningen av inägojord, skogsmark och odlingsmark är gjord så, att de föreslagna ägototterna lämna sig för jordbruk. Där är det i regel så, att sökanden d. v. s. den som vill ha ägostyckningen — det är vanligtvis ett bolag — vänder sig till en lantmätare, som gör upp ett förslag, vilket underställes länsstyrelsen. Om länsstyrelsen blir tveksam, huruvida tillräckligt med skog tilldelats en ägolott, är det icke då lämpligt, att länsstyrelsen kan vända sig till en sakkunnig, en jägmästare eller skogvaktare, för en kontrollerande undersökning?

Ett annat exempel inom min egen erfarenhet. Det gällde att avgöra två konkurrerande järnvägslinjers inbördes företräden — det var för övrigt i Torneådalen — med hänsyn till odlingsförhållanden och jordbruksmöjligheter. Jag lagade så att en jordbrukskonsult bereste linjerna och gjorde en undersökning. Det kostade 60—70 kronor vill jag minnas, och resultatet inflöt i Konungens befallningshavandes yttrande. Och jag tror mig kunna säga, att både Kungl. Maj:t och riksdagen grundade sitt omdöme i icke obetydlig mån på denne jordbrukskonsultens yttrande i saken.

I frågor av större allmänt intresse, exempelvis yttranden över kommittébetänkanden, som ofta nog äro djupt ingripande i ett läns olika förhållanden, skulle det vara av synnerligt stort intresse att ha tillfälle att inkalla sakkunniga utifrån orterna för att på ett mera levande sätt få klart för sig, huru ett givet förslag kommer att verka på förhållandena inom länet. Nu inhämtar man yttrande från kronofogdar och länsmän, och kanske skriver till en eller annan enskild, som man vet har ett särskilt intresse av detta. Men det blir något helt annat, när man samlar olika intresserade personer till ett sammanträde inför länsstyrelsen och där får diskutera frågan. Nu drager man sig för en sådan anordning, då man inte ens kan lämna en obetydlig reseersättning.

En länsstyrelse skall ej vara endast en expedierande myndighet, som svarar på frågor, den bör vara, som en talare här erinrade, en initiativrik myndighet, som själv tager upp förslag, som kunna bidraga till länets utveckling i ett eller annat avseende. I sådana fall behöves i allmänhet göras en förundersökning. Jag har själv varit i tillfälle konstatera behovet därav.

Den förste ärade talaren, liksom även senare herr Anderson i Råstock, har påpekat, att det är svårt att avgränsa anslagsbehovet. Det har dock skett dels av utskottet, dels av mig, då jag till statsrådsprotokollet uttryckligen uttalat mig härom. Jag ber vidare få

undanröja den uppfattningen, att man genom anslaget skulle på något sätt tillgodose länsstyrelsernas egna eller dem underställda tjänstemän. De äro skyldiga att göra sina åligganden utan ersättning, och den länsstyrelse, som använde ett sådant anslag till gratifikation åt en sin tjänsteman för en undersökning, skulle utan tvivel genom kammarrättens försorg få betala tillbaka beloppet.

Det har vidare sagts, att den nu föreliggande utredningen icke ger tillräcklig ledning för bedömande av beloppets lämpliga storlek. Jag för min del tror, att det belopp, som Kungl. Maj:t föreslagit, skulle varit väl behöfligt, men i det läge, saken nu befinner sig, skall jag inte alls urgera det.

Jag har gjort ett rent förberedande överslag, huru mycket som kan komma på varje länsstyrelses del. De norrländska länen, där som nämnt förhållandena äro stadda i livlig utveckling, ha det största behovet av anslag. Dessa och en och annan stor länsstyrelse skulle få 800 kronor, några skulle få 500 kronor och de återstående 300—350 kronor. Herrarna se sålunda, att det icke är stora belopp det rör sig om.

Att det för övrigt skulle medföra några konsekvenser för de centrala verken är jag ur stånd att fatta. De ha i allmänhet sina egna tjänstemän ute i orterna till förfogande.

För min del är jag övertygad om att ett anslag för detta ändamål skulle vara synnerligen väl använt, och jag tror, att det i sin mån skulle bidraga till att för statsverket göra icke så obetydliga besparingar genom sakkunniga utredningar i olika fall.

Jag vill som sammanfattning säga, att förslaget kommer att skänka länsstyrelsernas arbete och deras yttranden ett väsentligt ökat värde. Det skall sätta länsstyrelserna i stånd att grunda sina yttranden och förslag mindre på pappersmateriel, än på kannedom om faktiska förhållanden i levande livet; det är en reform — om man så vill kalla detta obetydliga förslag — i riktning mot byråkratiska former. Jag vill hoppas, att andra kammaren skall följa det stora flertalet av denna kammares utskottsledamöter och bifalla utskottets förslag.

Herr Anderson i Råstock: Jag skall endast yttra ett par ord.

Just den talrika exempelsamling, som herr statsrådet och chefen för civildepartementet anförde, giver mig åtminstone ett stöd för min uppfattning, att man behöver ha något mera klarlagt än vad som hittills skett, vartill detta anslag skall användas. Den pekar på en mycket stor och snabb utveckling av anslaget, och jag kan för min del icke komma ifrån det intryck jag fått, att detta bara är en liten början och att vi ha att vänta ofantligt mycket större belopp ganska snart.

Då det säges, att det icke är så gott att anlita andra statsorgan, så skall jag be att få påpeka, att det är icke bara provinsialläkarna utan, såvitt jag vet, även vissa tjänstemän lydande under domänstyrelsen, som kunna vara skyldiga att i

Ang. sakkunniga biträden vid länsstyrelserna.
(Forts.)

Ang. sakkunniga biträden vid länsstyrelserna.

(Forts.)

vissa fall tillhandagå länsstyrelserna med de utredningar, som kunna finnas erforderliga.

Så skall jag be att få peka på en sak till. Då handelskammarna voro föremål för debatt här, var det ett mycket omtyckt skäl, som man framhöll, att de skulle vara så värdefulla för näringarna därigenom att de skulle tillhandagå med utredningar. Och detta om betydelsen för näringarna har också återopats här, för att Konungens befallnigshavande skulle få detta anslag. Det förstår jag icke. Mig förefaller det, att om man fått ett alldeles särskilt anslag för det ändamålet, så skall väl landshövdingarnas behov av anslag därav åtminstone icke ha ökats.

Jag vill till slut endast upprepa, att vi icke ställt oss avvisande, men vi vilja veta, vartill anslaget skall användas, och det tycks vara ännu mer påkallat efter herr statsrådets anförande än förut.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet v o n S y d o w : Endast ett par ord med anledning av den siste ärade talarens anförande. Han ställer nu inför kammaren i utsikt ofantliga belopp, som skola dragas med av detta lilla anslag. Jag ber då att få påpeka, att nästa gång det blir fråga om eventuell höjning av anslaget, finnes det möjlighet att lämna en fullständig utredning. Då kan man nämligen lägga på bordet i detalj, vad varje länsstyrelse använt det belopp till, som man ställt till dess förfogande. Och då får ju kammaren en levande erfarenhet, om det är lämpligt använt. Efter den lärer kammaren då bilda sig sitt omdöme.

Herr P e r s s o n i Stallerhult: Herr talman! Jag vill giva reservanterna rätt i denna punkt, då de säga, att det är ett nytt anslag här och ett nytt ändamål, och då bör man vara försiktig, så att man icke lämnar anslaget, utan att man anser det fullt behövt och befogat. I detta uttalande vill jag giva reservanterna rätt. Man bör ju vara försiktig med sådant, och det är väl därför det här blivit olika meningar inom statsutskottet om, huruvida man skulle tillstyrka anslaget eller icke. Jag är ju, som herrarna väl erinra sig, av den uppfattningen också, att man bör akta sig för att icke utan noggrann prövning lämna anslag för nya ändamål. Men när jag läste denna punkt, där detta nya anslag är begärt för detta ändamål, så var det icke möjligt för mig annat än att ställa mig gynnsam emot detta anslag. Och jag tror, att om det blir rätt använt och om de personer som tillfrågas äro vuxna sitt uppdrag och verkligen sakkunniga på vederbörande område, så skall detta anslag icke förorsaka staten större utgifter utan tvärtom medföra besparingar.

Reservanterna säga också i sin motivering för avslag, att man bör anlita statsorgan i stället för att anlita privata män, som icke äro statstjänare. Ja, men det är väl möjligt, att i många fall dessa statsorgan, dessa statstjänare icke ha den insikt, som fordras för ett och annat ärende, utan att vederbörande då lämpligen bör vända sig till

någon utanför stående för att få en utredning, ett yttrande. Det är därför ett särskilt anslag nu begäres, och jag tror, att det kommer att verka gott och bra. Därför har jag ställt mig på bifall till det av utskottet här tillstyrkta anslaget.

Ang. sakkunniga biträden vid länsstyrelserna.

(Forts.)

Vad är för resten detta annat än vad man under de senare åren undan för undan med denna kammars begivande har slagit in på? Vid sidan av nästan varje nybildat ämbetsverk har man ställt sakkunniga till förfogande. I pensionsstyrelsen t. ex. finnas så kallade sakkunniga, och de ha särskild avlöning för sitt arbete där. På samma sätt är det i socialstyrelsen, i telegrafstyrelsen och i järnvägsstyrelsen. Här skulle det ju icke bli på detta sätt reglerat, utan det skulle bli mera frihet för vederbörande att vända sig till personer, som icke ha någon ordnad förbindelse mot verket. Således tycker jag, att detta skulle verka i ännu mera praktisk och god riktning. Gå vi sedan till medicinalstyrelsen, så har man ju där måst inrätta både ett vetenskapligt råd och ett veterinärråd vid sidan av denna institution. Varför? Jo, därför att vederbörande ha ansett sig böra gå utanför verket och inhämta upplysningar, emedan de i en eller annan fråga icke anse sig själva mäktiga att bedöma saken. Jag är således övertygad om att detta anslag skall fylla sitt ändamål väl.

Nu säges det, att detta är ett litet anslag till en början, men som sedan kommer att växa till stora belopp. Därom kan jag icke uttala mig. Men om nu Kungl. Maj:t inom de närmaste åren kommer och begär högre anslag, så är det naturligt, att riksdagen prövar, huru det redan beviljade anslaget använts. Har det använts på ett sådant sätt, att riksdagen finner anledning att icke vidare understödja det, då blir naturligtvis förhöjningen avslagen och kanske t. o. m. det ursprungliga anslaget avslaget. Någon fruktan för att anslaget skall växa kan sålunda icke avhålla mig från att lämna min röst för detta mindre anslag.

Jag skall icke ingå närmare på frågan, i vilka fall sådana här upplysningar av länsstyrelserna kunna erfordras. Men jag ber få säga och vilket lär vara känt, att landshövdingar icke sällan rådfråga sig utanför den krets av ämbetsmän, som sortera under Konungens befallningshavande. De rådfråga sig hos praktiska, kunniga och insiktsfulla män, och i många fall föredraga de kanske dessa mäns anvisningar, som de ofta erhålla utan gottgörelse. Och jag har funnit, att åtminstone allmänheten varit tillfredsställd med den utgång frågorna fått genom en sådan beredning.

Jag har därför det största förtroende för detta lilla anslag, och jag tror det skall verka gott, så att t. o. m. dess motståndare skola komma att giva majoriteten i utskottet rätt, när man får se huru det verkar. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Herr talman! Jag har icke deltagit i detta ärendes behandling i statsutskottet. Hade jag det gjort, så hade jag ställt mig på den ståndpunkt statsutskottet intagit här. Jag finner det nämligen framgå såväl

Ang. sakkun-
niga biträden
vid länssty-
relserna.

(Forts.)

av den utredning, som är förebragt i statsverkspropositionen, som också av vad utskottet anfört och även av vad som förekommit under denna debatt, att det initiativ som här är taget vilar på en särdeles stark och saklig grund. Nu göra reservanterna det medgivandet, att de ställt sig mycket välvilligt mot själva tanken. Ja, det erkänner jag också att de gjort, men ställer man sig välvilligt mot själva tanken, så synes mig också konsekvensen fordra, att man tager det steg som denna välvilja påkallar. Och det synes mig statsutskottet också ha gjort. Statsutskottet har tagit just det praktiska steg, som denna välvilja emot tankegången ovillkorligen kräver. Men statsutskottet har också tagit detta steg med den stora försiktighet, som ju alltid kännetecknar statsutskottet, då det här sökt sätta ned anslaget och reducerat det till hälften av vad Kungl. Maj:t begärt.

Det är alldeles uppenbart, att med detta anslag har man tagit ett praktiskt grepp på ett krav, som gör sig gällande inom arbetet hos länsstyrelserna. Detta praktiska grepp avser just att minska Konungens befallningshavandes arbetsbörda och göra honom mera arbetsduglig. Men jag vågar också påstå, att man genom detta anslag säkerligen kan tillföra statsverket rena besparingar.

Reservanterna ha här anvisat den utvägen, att man skulle i större utsträckning använda sig av förefintliga statsorgan. Ja, men detta förutsätter ju en skriftväxling mellan Konungens befallningshavande och statsorganen, ty det är icke alltid sagt, att detta statsorgan finnes på platsen. Skall då en representant för ett annat statsorgan göra en lokal undersökning så kan det hända, att, även om denne tjänsteman icke får ett enda öre för det egentliga arbetet, hans resekostnader komma att uppgå till belopp, som vida överstiger det belopp som måhända behövt utbetalas till en person bosatt på platsen. Och då har även denne på platsen bosatte den styrkan framför en annan, som ligger i en bättre lokalkännedom.

Jag må säga, att den exemplifiering som herr civilministern lämnade här, då han påvisade, hur det upprepade gånger händer, att det i konselj fattas beslut om 10 kronor, som Konungens befallningshavande utbetalat i förskott till sådana här ändamål, den visar mer än något annat lämpligheten av att ställa till Konungens befallningshavandes förfogande ett så pass blygsamt belopp, som det som här förutsättes. Man minskar ju också på detta sätt arbetsbördan inom Kungl. Maj:ts kansli och avlastar en hel del av konseljmålen.

Hur jag ser på denna sak finner jag sålunda, att det är en praktisk sak, en ändamålsenlig sak och en sak, som jag hoppas skall lända såväl Konungens befallningshavande som landet i sin helhet till gagn. Jag ber därför att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag endast ber få konstatera, att den siste ärade talaren icke var fullt så försiktig som herr civilministern själv. Från den senares sida fick man höra, att nästa gång kan man ha utredningen klar, både hur detta anslag skall användas och hur det lilla beloppet skall fördelas. Herr Nilson anser tydligen, att det är så klart, att det lämnar ingenting övrigt att önska. Jag beklagar, att jag icke kan dela hans optimistiska uppfattning i det fallet.

Vad beträffar min granne till höger herr Persson i Stallerhult, så skall jag be att få fråga, hur i all rimlighets namn han kan likställa dessa sakkunniga institutioner, som han åberopade, med dessa tillfälliga rent sporadiskt inkallade sakkunniga, som Konungens befallningshavande tager var han behagar. Det blir väl ändå en väsentlig skillnad mellan den omnämnda sakkunnigeinstitutionen och vad som här är föreslaget, herr Carl Persson.

Nu ville herr Nilson göra gällande, att, om detta anslag ej beviljas, det alltid skall föras skriftväxling, och att man skall gå så noga tillväga, att man skriver till dessa utomstående sakkunniga. Man kan naturligtvis icke gå så praktiskt tillväga, som jag tänkt mig, att man skulle kunna ordna saken, så att man, då det är klart, skulle kunna ringa upp en person. Herr Nilson, som är affärsman, borde väl känna till och uppskatta de moderna kommunikationsmedlen. Det bör icke fördröja saken, när det finnes sådana inrättningar som telefon och telegraf. Så bråttom är det icke med förslaget, att vi icke kunna giva oss till tåls och vänta, tills den utlovade utredningen kommer.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Olofsson i Digernäs: Jag skulle icke hava begärt ordet i denna fråga, ifall icke den, som fört reservanternas talan, nämligen herr Anderson i Råstock, för tredje gången begärt ordet och så envist talat för reservationen. Då kunde jag icke annat än begära ordet. Jag har alltid trott, att herr Anderson i Råstock är en praktisk man, men nu tycks han icke vilja vara med om denna praktiska sak. För mig ställer sig frågan så, att jag kan icke spara på det sätt, som reservanterna vilja göra, utan jag tror, att det är sparsamhet att bifalla utskottets förslag i denna fråga, när det icke finnes medel för Konungens befallningshavande att använda i detta fall.

Nu är det ju så, att Konungens befallningshavande har i så många frågor behov av att få en sakkunnig utredning på platsen, och det måste väl kunna ske bra mycket billigare, än om man skall begagna den stora vägen genom Kungl. Maj:t. Konungens befallningshavande har t. ex. ägostyckningsfrågor i mängd. Är det icke lämpligt att skicka ut t. ex. en praktisk jordbrukare för att se på hur mycket skog som är tilldelad det skifte, som skall avstyckas från ett hemman? I vägbyggnadsfrågor, ifråga om landsvägsbroar, anläggning av nya landsvägar och dylikt skulle snart sagt vilken enkel bonde som helst vara tillräckligt sakkunnig och skicklig för att kunna avgiva ett utlåtande, som grundar sig på verklig sak-

Ang. sakkunniga biträden vid länsstyrelserna.

(Forts.)

Ang. sakkunniga biträden vid länsstyrelserna.
(Forts.)

kunskap. Det behöver icke bliva så dyrbart och behöver icke kosta så mycket pengar. Det är praktiskt, och därför har jag kunnat vara med på detta förslag, och jag tror icke, att man behöver hesitera för att beloppet skulle bliva så ofantligt stort som herr Anderson förespeglade oss.

Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Odqvist: Denna fråga är långt före detta så bearbetad från det håll saken närmast rör, att det är lönlöst att tala mot utskottets förslag. Emellertid tror jag, att vad den siste talaren yttrade, icke hjälpte frågan framåt i den riktning han hade tänkt sig, ty är det fråga om undersökning för väganläggningar och dylikt, bör väl i alla fall Konungens befallningshavande hava sakkunniga till sitt förfogande, bestående i distriktschefer med ingenjörer.

Nu tycker jag för min del, att frågan icke är vidare välgagd. Om Kungl. Maj:t begärt anslag att användas i särskilda fall, hade det varit bättre, men så är icke förhållandet. Saken har hjälpts upp något genom statsutskottets betänkande, då man ändrat anslagsbeloppen till de olika länen. Men det är i alla fall så, att i de flesta frågor kunna Konungens befallningshavande kalla och anlita sakkunniga, såsom lantbruksingenjörer och distriktschefer i väg- och vattenbyggnadskåren, och vidare finnas hushållningssällskapen och landstingen, som Konungens befallningshavande kunna vända sig till utan någon som helst kostnad.

Det förefaller också egendomligt, att de olika länsstyrelserna kommit med kostnadsberäkningar, som växla mellan 300 och 4,000 kronor. När detta förslag kommer fram härnäst, skall kammaren säkert finna, att dessa 500 kronor, som nu föreslagits för varje län, icke på långt när räcka till, utan anslaget kommer nog att uppgå till 3 à 4,000 kronor för varje län. Jag tror icke, att en sådan åtgärd kan försvaras, och jag anser, att de, som stå på reservanternas sida, hava framfört tillräckligt starka skäl för reservanternas förslag.

Slutligen vill jag vända mig mot vad herr Carl Persson yttrade, när han talade om att ämbetsverken vid sin sida hava sakkunniga. Ja, med all respekt för dessa sakkunniga, undrar jag, om de verkligen kunna göra det gagn och den nytta, som man kan fordra av dem med hänsyn till den kostnad, som de ådraga statsverket.

Jag ber att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Ekman: Herr talman, mina herrar! Utan att vilja ansluta mig till den tankegång, som en gång var herr Thorssons, nämligen att det vore lämpligt att helt indraga landshövdingämbetena, kan jag icke förneka, att icke inom denna ämbetsmannakår liksom inom varje annan finnas skiftningar beträffande duglighet och förmåga. Men jag tror icke, att man säger för mycket, om man säger, att det är orimligt att fordra, att en landshövding

skall besitta sakkunskap beträffande alla de mångskiftande olika ärenden, som det åvilar honom att ingripa i och avgöra. Om denna uppfattning är riktig och om det för närvarande icke finnes någon annan väg för landshövdingarna att skaffa sig erforderlig sakkunskap till hjälp än att gå den långa omväg genom Kungl. Maj:t, på vilken här har pekats, synes det mig, att det både ur synpunkten att lätta deras arbetsböda och ur synpunkten av ett snabbare avgörande av ärendena ävensom ur ren sparsamhetssynpunkt är välbetänkt att här bifalla, vad statsutskottet föreslagit.

De, som fört reservanternas talan, hava särskilt klandrat, att icke Kungl. Maj:t förebragt en mera ingående utredning än den, som här föreligger. Jag förmodar, att de därvid syfta på att icke Kungl. Maj:t med tillräckligt många exempel visat, vilka olika krav på utredningar som ställas på Konungens befallningshavande och vilka olika sakkunnige Konungens befallningshavande i de olika länen därigenom måste söka på ett eller annat sätt ställa vid sin sida. Statsutskottets majoritet har varit betänksam beträffande beloppet, såsom statsutskottets majoritet ju i regel är, då det gäller en ny sak, men jag har icke förstätt, att ens reservanterna varit betänksamma beträffande den frågan, huruvida det vore önskvärt, att Konungens befallningshavande vid sin sida skall kunna disponera en tillräcklig sakkunskap vid avgörandet av ärenden, som det kräves, att Konungens befallningshavande skall avgöra. Det förefaller mig då, och det har redan sagts av herr Nilson i Örebro, som om den riktiga vägen vore att gå den, som statsutskottets majoritet har föreslagit, nämligen att lämna ett visserligen begränsat anslag men att med detta anslag söka ställa de olika Konungens befallningshavande i länen i tillfälle att verkligen kunna anlita den sakkunskap, som de behöva.

Jag skall endast tillåta mig att emot reservanternas anmärkning rörande den bristande utredningen ställa, att reservanterna å sin sida icke hava pekat på så många utvägar, knappast på någon. Reservanterna hava dels såsom skäl emot framställningen anfört, att man kan gå den gamla krokvägen via Kungl. Maj:t för att anskaffa denna sakkunskap, dels hava de i debatten i dag begagnat något, som vi känna igen från många föregående debatter, då de sagt, att den tid kommer nog, då man kommer att begära ökat anslag. Man har till och med sagt, att om man i dag beviljade detta anslag till länsstyrelserna, finge man nog en dag bevilja det även till domkapitlen

Herr talman, lika väl som vi i dag hava rätt och äro skyldiga att pröva den nu föreliggande frågan för sig, lika väl hava kommande riksdagar rätt att pröva krav, som framställas från Kungl. Maj:t, och att *då* fatta sitt beslut med hänsyn till den motivering, som *då* föreligger.

Jag skall tillåta mig att anföra ett ytterligare skäl, som för mig icke är obetydligt. Jag är övertygad om, att, såsom förhållandena nu äro, nödgas Konungens befallningshavande i brist på medel till att lämna ersättning åt sakkunniga, som Konungens

Ang. sakkunniga biträden vid länsstyrelserna.

(Forts.)

Ang. sakkunniga biträden vid länsstyrelserna.

(Forts.)

befallningshavande för undvikande av stora omvägar nödgas söka inom länet, låta dessa utföra sitt uppdrag, utan att de erhålla någon ersättning. Det förefaller mig, som om med den ställning och den myndighet som Konungens befallningshavande i de olika länen böra hava, det icke är lämpligt, att Konungens befallningshavande på detta sätt ställer sig i en viss tacksamhetsskuld till den ena eller andra sakkunnige, som Konungens befallningshavande vid sådana tillfällen nödgas anlita.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Skivarp: Herr talman! Jag får i huvudsak instämma i vad utskottets ärade vice ordförande sagt. Men när jag nu begärde ordet, innan han höll sitt anförande, vill jag dock framhålla, att när jag i utskottet var med om att tillstyrka detta anslag, var jag av den bestämda övertygelsen att det skulle innebära en besparing i stället för, som herrarna säga, en ökad utgift. Det är alldeles givet, att när det är fråga om en liten utredning, som Konungens befallningshavande behöver få verkställd, det många gånger är lättare att inom länet och i närheten anlita en sakkunnig person, vilket icke behöver draga så stora kostnader. Någoting skola dessa personer i alla fall hava, och Konungens befallningshavande bör därför hava medel att lämna dem ersättning av. Det kan vara ganska obehagligt för Konungens befallningshavande att be en eller annan person från länet att komma och göra en utredning utan att kunna på något sätt ordentligt betala dem för besväret.

Nu säges emellertid från reservanternas sida, att det gör alldeles detsamma, om man avslår detta i år. Man kan komma igen med en fullständig utredning. Ja, utredningen blir densamma som nu, så länge det icke finnes något att hålla sig till. Man har icke den ringaste möjlighet att veta, på vad sätt Konungens befallningshavande komma att använda dessa medel. Men det kunna vi få reda på nästa år, när detta anslag kommer igen, och därför har också utskottet ställt sig på den ståndpunkten, att vi icke böra lämna hela detta anslag, som Kungl. Maj:t begärt, utan endast en mindre summa, för att man skall bli i tillfälle att se, på vad sätt dessa medel bli använda, och jag är övertygad om, att dessa medel komma att användas till nytta och på samma gång bereda besparing.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag, som jag anser innebära en besparing i stället för, som reservanternas tala om, ökade statsutgifter.

Herr Pålsson: Herr talman! Äv den förda diskussionen framgår väl tydligt, att denna fråga icke är så förberedd, att den i dag bör företagas till avgörande och föranleda ett beslut i den riktning som utskottsmajoriteten här föreslår.

På många håll har man sagt, att detta anslag borde utnyttjas

på ett sätt, som civilministern sagt ifrån att det icke borde nyttjas på. Och jag tror, att herr civilministern vid sitt ståtliga initiativ måste hava blivit förvånad över, när han vid förfrågan hur man tänkte använda medlen erfor, att t. ex. Kopparbergs län ville hava detta anslag till prövning av reglementen för besparings-skogarna i Dalarna, att Västernorrlands län ville hava det för en person som skulle genomgå länsstyrelsens diarium och att Älvsborgs, Skaraborgs och Värmlands län ville, att det skulle användas till utgifter åt sakkunniga för utredning av hälsovårdsfrågor. Till allt detta har civilministern sagt ett bestämt nej. När man ser, huru olika meningarna äro, skulle det väl vara egendomligt, om riksdagens andra kammare i detta särskilda fall ögonblickligen skulle anslå medel i en sak, som endast har gott av att ligga till sig till nästa år. så att man får större klarhet i ärendet.

Herr Andersson i Skivarv har nyss yttrat, att det vore rent av en besparing, om man beviljade detta anslag på 12,000 kronor. Kan detta verkligen vara en besparing, att bekosta särskilda sakkunniga, då man från annat håll kan få sakkunniga gratis? Det är genom statens verk, som man får sakkunniga gratis. Statens verk besitta sådana, och de som äro hos staten anställda äro skyldiga att göra utredningar gratis. I annat fall blir det direkta utgifter, om man tager särskilda sakkunniga.

Samme talare ville också, att man skulle vänta med bedömandet av saken, tills man nästa år komme igen med begäran om nytt anslag. Då skulle, menade han, saken ligga så, att man bättre kunde döma om den. Men då är det väl alldeles för sent, ty har man börjat att en gång bevilja ett anslag, får man nog försätta därmed. Har man börjat med att säga A, får man nog också säga B. Nu lämnades för övrigt en inbjudan av herr Thorsson i hans yttrande, vars första del var en särdeles fin ironi av den nye Thorsson mot den gamle Thorsson. Han tänkte med vemod tillbaka på den tid, då hans åsikt var att landshövdingämbetena borde avskaffas, långt skild från hans åsikt nu, att ämbetena äro så bra, att vi ett annat år böra emotse betydligt ökat sakkunniganslag till deras hjälp. Det är klart, att när herr Thorsson säger så, och därmed inbjuder till begäran om ökade anslag, det icke dröjer länge, förrän vi komma upp mycket högt beträffande detta anslag.

Nu är det faktiskt så, att vid detta ärendes behandling har hela den avdelning i statsutskottet, som haft ärendet under förberedande behandling och som väl har sett djupast i detta ärende, reserverat sig och avstyrkt förslaget, medan andra ledamöter av statsutskottet tillstyrkt detsamma. När nu hela denna statsutskottets III avdelning, som reserverat sig, står med obruten front, får man väl tänka sig, att den haft de mest bärande skäl för sin reservation.

Herr talman, jag vidhåller således mitt förut gjorda yrkande.

Herr Andersson i Skivarv: Herr talman, mina herrar! Det

Ang. sakkunniga biträden vid länsstyrelserna.
(Forts.)

Ang. sakkunniga biträden vid länsstyrelserna.
(Forts.)

var en mycket besynnerlig uppfattning, som herr Pålsson har, när han säger, att det icke kostar staten något, om man skickar ut sakkunniga från statens verk. Tror verkligen herr Pålsson, att de som skola resa från ett ämbetsverk i Stockholm t. ex. till Skåne resa för ingenting? Denna uppfattning har jag aldrig haft, och jag har aldrig sett, att statens ämbetsmän rest för ingenting, när de rest i sådana ärenden. Om man kan få anlita sakkunniga på nära håll, har jag den uppfattningen, att de kunna vara fullt lika lämpliga att bedöma en fråga som statsämbetsmän, som komma långt ifrån, och detta bör icke draga en tiondel av den kostnad, som en resa för en statsämbetsman kan gå till.

Herr Pålsson: Med anledning av herr Anderssons i Skivarp senaste yttrande frågas: Står det på något ställe skrivet i detta utlåtande, att länsstyrelserna skola taga sakkunniga från närbeläget håll, för att det skall bli billigare, än om de taga dem t. ex. från Stockholm? Nej, det står det naturligtvis icke. Det kan hända, att en länsstyrelse i Skåne vänder sig till Norrland för att få sakkunnig person. Men vad man icke kan spara här, det är åtminstone den särskilda ersättning utom reseutgifter som en utomstående sakkunnig tager, när han går länsstyrelsen tillhanda. Då man däremot anlitar statens ämbetsmän som sakkunniga, få de ju ingen egentlig ersättning utan endast resebidrag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Anderson i Råstock, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 13 av utskottets förevarande utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 116 ja mot 75 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Ang. arvoden åt extra länsnotarier m. m.

Härefter föredrogs *punkten 14*, angående anslaget till arvoden åt extra länsnotarier m. m.; och yttrade därvid:

Herr Thorsson: Herr talman! I fråga om denna punkt har

jag icke känt mig riktigt övertygad om, att det anslag som Kungl. Maj:t här begärt är så starkt motiverat, att jag utan vidare kan gå med på detsamma. Det har ju här betonats, att Konungens befallningshavande behöva särskilda extra arbetskrafter på grund av tilltagande arbetsbörda. Jag vill för min del icke förneka, att arbetsbördan av helt naturliga skäl tilltager i och med den utveckling av hela samhällslivet som försiggår.

Men det är ju så, att ifrån Konungens befallningshavande sändas ibland tjänstemän för att uppehålla tjänster ute i länet, beträffande vilka förordnanden man kan ställa sig frågande, huruvida de äro absolut nödvändiga. Då vi behandlade punkt 13 av denna huvudtitel vid förra årets riksdag, tillät jag mig att fästa herr statsrådets och chefens för civildepartementet uppmärksamhet på att uti ett län har K. B. under en följd av år givit en ordinarie länsman tjänstledighet på grund av företett sjukbetyg. Men i den ort, där detta försiggått, var man allmänt av den uppfattningen, att denna kronans tjänsteman egentligen icke var sjukare än att han kunde fullgöra vissa uppdrag uti civil tjänst. Det är ju klart, att om en sådan sakernas ordning får insmyga sig i den allmänna uppfattningen, då är det icke att förvåna sig över att man tror, att Konungens befallningshavande icke använder de tjänstemän, som staten ställt till dess förfogande, på det mest ändamålsenliga sättet. Nog förefaller det mycket märkvärdigt, att en person kan få sjukbetyg icke mindre än 8 år å rad och vara befriad från tjänstgöring, som i detta fall. Den där tjänstledigheten tycks nästan följa sjätte huvudtiteln år efter år, ity att ett par dagar, innan vi ha den huvudtiteln till behandling, står den stereotypa notisen att läsa, att ifrågavarande kronolänsman erhållit ledighet under ett år på grund av sjukdom och att i stället för honom förordnats en annan länsman att uppehålla hans tjänst. Det säger sig självt, att det måste bli en av Konungens befallningshavandes tjänstemän som utkommenderas till uppehållande av denna extra befattning, och vid sådant förhållande är det klart, att det måste bli ökade krav på tjänstemännen hos Konungens befallningshavande. Lika livligt intresserad som jag är att ställa till Konungens befallningshavandes förfogande de belopp, som äro erforderliga för att arbetet skall gå sin gilla gång och för att Konungens befallningshavande skall kunna utföra den mångfald av arbete, som kräves av denna myndighet, lika livligt intresserad är jag naturligtvis av att icke de skattedragandes medel på ett obehörigt sätt tagas i anspråk för upprätthållande av tjänster, som, på sätt här sker, icke skötas av sina ordinarie innehavare, utan på vilka man jämt och samt måste ha tillförordnade. I detta fallet är det icke allenast ett länsmansdistrikt, som har sin länsman på förordnande, ty det är så att den tjänsteman, som förordnats att uppehålla den *nu omnämnda* tjänsten, är ordinarie länsman i ett annat distrikt. Men antagligen är det förra distriktet ett mera givande sådant och därför anser man sig böra dit transportera en ordinarie länsman från ett annat mera givande

Ang. arvoden
åt extra läns-
notarier m. m.
(Forts.)

Ang. arvoden
åt extra läns-
notarier m. m.

(Forts.)

distrikt. Men huruvida det senare distriktet kan vara betjänt med att vara så att säga en skjutsstation, där den ene tjänstemannen efter den andra har några månaders eller något års tjänstgöring och sedan avlöses av en annan, det betvivlar jag. Det bör väl ändå ordnas så att de ämbetsmän, som få ett uppdrag, skola sköta detta helst på de platser, där de äro satta, så att man icke får ett sådant där t. f. framför ett större antal tjänster än som är oundgängligen nödigt. Det kan hända, att herr statsrådet och chefen för civildepartementet redan nu kan lämna oss upplysning om vad som varit före i hithörande fall, och vid sådant förhållande skall jag icke nu göra något yrkande om förändring i den anslagna summan. Jag erkänner villigt, att min reservation tillkommit för att fästa uppmärksamheten på detta — som jag tycker — oriktiga förfaringssätt från den Konungens befallningshavandes sida, som här avses.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet von Sydow: Herr Thorsson berörde denna fråga i debatten om sjätte huvudtiteln i fjol, och jag fann då angeläget att omedelbart införskaffa närmare upplysningar. Det framgår av dessa upplysningar, att förhållandena beträffande den av herr Thorsson avsedde tjänstemannen äro sådana, att vederbörande landshövding anser det vara absolut otänkbart att låta honom sköta sin tjänst. Jag skall sedermera ställa dessa upplysningar till herr Thorssons förfogande. Orsaken varför länsstyrelsen förordnat en annan ordinarie länsman att upprätthålla tjänsten i ifrågavarande distrikt har varit den, att detta lär vara ett mycket svårskött distrikt, och att den, som förordnats såsom vikarie, ansågs vara en mycket duglig man, medan hans eget distrikt återigen är skäligen lättskött.

Herr Nilsson i Kristianstad: Jag skall be att få understryka vad herr Thorsson sagt. Även om vederbörande länsstyrelse anser, att denna sak bör vara ordnad på detta sätt, kan det icke hindra, att det hos landsortsbefolkningen väckt avsevärt uppseende, att en person, som dagligen kan tjänstgöra på ett privat kontor och sköta en ansträngande syssla, år efter år haft ledighet från sin tjänst. Såsom en representant för den valkrets, det här är fråga om, vill jag ytterligare för min del understryka vikten därav, att förhållandena ordnas så, att ordinarie länsmän bli på ifrågavarande platser tillsatta och att icke såsom nu det är tillförordnade i båda de distrikt, som det är fråga om.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 15—25.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkten 26, angående villkor för statsbidrag till väganläggningar m. m.

*Ang. villkor
för statsbidrag
till väganlägg-
ningar m. m.*

Under punkten 25 av sjätte huvudtiteln hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att i avseende å de statsbidrag, som för år 1917 kunde av riksdagen beviljas till väganläggningar och vägförbättringar samt till bro- och hamnbyggnader ävensom upprensning av åar och farleder, skulle gälla de grunder, vilka funnes angivna i riksdagens skrivelser den 31 maj 1907, den 27 februari 1914 och den 28 maj 1915.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehått en av herr *Molin* i Dombäcksmark inom andra kammaren väckt motion, nr 64. vari hemställts, att riksdagen med upphävande av sina i ämnet tidigare fattade beslut måtte föreskriva, att i avseende å de statsbidrag, som för åren 1915 och 1916 redan beviljats och för år 1917 kunde av riksdagen beviljas till väganläggningar och vägförbättringar samt till bro- och hamnbyggnader ävensom upprensning av åar och farleder, skulle gälla de grunder, vilka funnes angivna i riksdagens skrivelser den 31 maj 1907 och (i fråga om befattningen med ärendena) den 28 maj 1915.

Utskottet hemställde att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts föreliggande förslag och med avslag å herr *Molins* i Dombäcksmark ovanberörda motion, i vad den skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, medgiva, att i avseende å de statsbidrag, som för år 1917 kunde av riksdagen beviljas till väganläggningar och vägförbättringar samt till bro- och hamnbyggnader ävensom upprensning av åar och farleder, skulle gälla de allmänna villkor och bestämmelser, vilka funnes intagna i riksdagens skrivelser den 31 maj 1907, den 27 februari 1914 och den 28 maj 1915.

Reservation hade likväl avgivits av herr *Kvarnzelius*, vilken ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med bifall till herr *Molins* i Dombäcksmark ovanberörda motion, måtte, med ändring av sina i ämnet tidigare fattade beslut, besluta att i avseende å de statsbidrag, som för åren 1915 och 1916 redan beviljats och för år 1917 kunde av riksdagen beviljas till väganläggningar och vägförbättringar samt till bro- och hamnbyggnader ävensom upprensning av åar och farleder, skulle gälla de grunder, vilka funnes angivna i riksdagens skrivelser den 31 maj 1907 och (i fråga om befattningen med ärendena) den 28 maj 1915.

Efter föredragning av punkten yttrade

Herr *Molin* i Dombäcksmark: Såsom herrarna behagade uppmärksamma, finnes en reservation av herr *Kvarnzelius* i första kammaren bifogad denna punkt av utlåtandet. Han har tillstyrkt min motion.

Ang. villkor
för statsbidrag
till väganlägg-
ningar m. m.
(Forts.)

Det är en mycket välkänd fråga, som nu återigen föreligger till avgörande. Den har varit framme icke mindre än tre gånger förut och vid varje tillfälle grundligt debatterats. Det var ett med all säkerhet mycket ödesdigert beslut, riksdagen fattade vid 1914 års a-riksdag, då riksdagen indrog statsanslaget till jordlösen vid väganläggningar. Då vi i fjol diskuterade denna fråga, tillät jag mig uttala den meningen, att oppositionen i landet avgjort skulle bli ganska stark och taga sig uttryck i en hel del framställningar till Kungl. Maj:t. Min förmodan har visat sig vara riktig. Erfarenheten har givit mig rätt. En mängd protestskrivelser från landsting, vägstyrelser och kommuner ha ingått till Kungl. Maj:t, och protesterna ha kommit icke blott från norra Sverige utan till och med från sydligaste Skåne. Såsom en av de mest karaktäristiska opinionsyttringarna ber jag få citera några brottstycken ur vad Västernorrlands läns landsting genom *enhälligt* fattat beslut sagt i denna fråga. Så här lyder en del av utlåtandet från kommunikationsutskottet till landstinget: »Oavsett de av motionären påpekade ökade allmänna kommunala skattebördor, som bestämmelsen om fri jordupplåtelse medför, är att bemärka, att den kommer att tyngst och huvudsakligast drabba de vägdistrikt och kommuner, vilka i avseende å vägar äro mest vanlottade, och vilka i allmänhet hittills varit betungade av de största kommunala skatterna och detta under en tid, då frågan om en utjämning av de kommunala skattebördorna står på dagordningen. Det kan också ifrågasättas, om ej den tid kan komma, då landstinget efter de erfarenheter det haft i fråga om jordlösen för järnvägsanläggningarna inom länet, kan se sig nödgat att i likhet med vad redan förslagsvis framkommit rörande dylik jordlösning även i avseende på jordlösen för väganläggningar, framkomma med ökade krav på kommunernas offervillighet.

Det innebär även en fruktansvärd orättvisa, att under det de folkrikare och mera förmögna vägdistrikten, vilka i allmänhet hava sina vägbehov tillgodosedda, erhållit statsbidrag till såväl själva vägbyggnaderna som till därför nödig jordlösen, de mera glest befolkade och sålunda mindre lyckligt ekonomiskt lottade distrikten, vilka dessutom ofta äro i avsaknad av vägar, skola hålla fri jord, ävensom i den omständighet att väghållningsskyldige, som i god tro åtagit sig byggnads- och underhållsskyldighet skola nödgas själva bekosta jordlösen endast därför att åläggandet om vägens utförande ej kommit före den 1 januari 1915.

Vidkommande Västernorrlands län med dess oavvisliga krav på utvecklade landsvägskommunikationer, varom de ärligen återkommande motionerna rörande anslag till vägar nogsammt vittna, skulle ett kvarhållande vid bestämmelsen om fri jordupplåtelse kunna bliva ödesdiger nog och verka rent av stillestånd i utvecklingen, då man väl i de allra flesta fall måste förutsätta, att varken landsting, väghållningsdistrikt, kommuner eller enskilda äro i stånd att träda hjälpande emellan.

Det torde i detta sammanhang också böra erinras om det bi-

drag de norrländska länen förut fått lämna för fyllande av de övriga landsdelarnas krav på trafikleder och den behandling, som från dessas sida nu kommer våra landsdelar till del, när det gäller att tillgodose våra berättigade krav i samma hänseende.

Med anledning av vad utskottet sålunda anfört tillåter sig utskottet hemställa, att landstinget måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t vid äskandet av nödiga medel för statsbidrag till väganläggningar och vägförbättringar ville föreslå riksdagen att med avseende på statsbidragets utgående endast skola gälla de allmänna villkor och bestämmelser, vilka finnas intagna i riksdagens skrivelse den 31 maj 1907.»

Utskottets förslag blev, som sagt, av landstinget enhälligt bifallet.

Nu vet jag mycket väl, att statsutskottets ledamöter komma att uppträda och förklara Västernorrlands läns landstings samtliga 62 ledamöter inkompetenta att yttra sig i denna fråga, och jag förmodar, att herrarna icke heller skola underlåta att framdraga sina gamla och välkända men ohållbara skäl, som förut så grundligt vederlagts särskilt vid fjolårets riksdag. Debatten i detta ämne återfinnes i andra kammarens protokoll, nr 46 sid. 57 och följande. En var, som gjort sig besväret att genomläsa denna debatt, måste i rättvisans namn medge, att statsutskottssynpunkterna lågo under i bevisföringen, och att jag och mina medmotionärer hade rätt. I förhoppning att andra kammaren åtminstone för en gångs skull låter det sunda förnuftet tala gent emot det oförnuft och den sakokunnighet, som återspeglas i detta utlåtande, tillåter jag mig hemställa om bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Herr talman! I trots av de betyg, som redan på förhand av den ärade motionären lämnats mig och mina kamrater i statsutskottet såsom representanter för icke allenast sakokunnigheten — sådan har åtminstone jag i så många år varit, så att det är icke något ovanligt för mig — utan även för oförnuftet, kan jag icke annat än yrka bifall till utskottets hemställan.

Innan jag det gör vill jag dock påvisa, att det finnes en verkliga rörande överensstämmelse mellan motionärens tankegång och Västernorrlands läns landstings ståndpunkt i förevarande fråga — en överensstämmelse, som är så rörande, att den otvetydigt talar om en själarnas frändskap, som är mycket stor. Men då huvudståndpunkten för mig i förevarande fråga är, att det gäller här att åstadkomma så pass mycket av väganläggningar som möjligt är med de anslag, som riksdagen beviljar, och då, oaktat motionären påstått, att detta villkor är ödesdigert, erfarenheten vittnar om, att det inte är någon minskning i ansökningarna från de vägbyggnadsintresserade om bidrag från detta anslag, så förefaller det mig, som om ödesdigerheten av detta villkor inte skulle vara så särdeles stor. Huvudsaken är väl just att få medel till anläggningen av vägar, och behovet av vägar är stort, framför allt i Norr-

Ang. villkor
för statsbidrag
till väganlägg-
ningar m. m.

(Forts.)

Ang. villkor
för statsbidrag
till väganlägg-
ningar m. m.

(Forts.)

land, däri ger jag motionären rätt. Långa sträckor måste där vägarna dragas genom ödebygder och oländiga trakter. Marken borde då verkligen inte vara så dyrbar i de trakterna, att det borde erbjuda så stora svårigheter att lämna fri mark. Nu är det att märka beträffande markförvärv för allmänt behov, att det visat sig ofta nog råda en ganska betänklig brist på allmänanda; man vill ha bra betalt för den jord man avstår. I detta avseende lämnades det i kammaren här från statsrådsbanken vid en föregående debatt uppgifter härom, som visade, att man beräknade pris på jord, som uppgick till 1,800 kronor per hektar åkerjord, 900 kronor per hektar odlingsmark, 200 kronor per hektar skogsmark och 100 kronor per hektar myrmark. Och jag har i år i en här i kammaren avlämnad proposition rörande förvärv av ett jordområde, som behövs till anläggning av en skjutbana vid ett övningsfält uppe i Norrland, funnit, att denna mark inte kunnat förvärfvas till lägre pris än omkring 900 kronor per hektar, och dock är, såvitt jag har funnit, den marken inte något annat än skogsmark. Och av en proposition vid 1909 års riksdag — om jag minns rätt — ifråga om beviljande av ett extra anslag till anläggning av en väg ifrån Storbäcks by till Risbäcks kapellkyrka framgick, att för lösen av marken till denna anläggning om en mils längd ungefär, gående genom en fullkomlig obygd, krävdes omkring 3,600 kronor. Ja, belysande för den anda, som kan råda, när det gäller markupplåtelse för ett allmänt behov, är ett telegram i föl till en här i Stockholm utkommande aftontidning under rubrik: »Hur man tänker sko sig. 5,900 kronor blir 70,000. Sollefteå den 11 februari. För närvarande handlägges här ett mål, som visar, hur långt man djärves gå, när det gäller att sko sig på det allmännas bekostnad. Två egendomsägare i Hoting ha nämligen till tinget instämt Kungl. Maj:t och kronan med yrkande å ersättning för det Inlandsbanan dragits fram över deras mark. Den ene begär i ersättning för den remsa mark, som för järnvägens räkning tagits i anspråk, icke mindre än 70,000 kronor, vilken summa må sägas vara häpnadsväckande, då hela hemmanet är upptaxerat till endast 5,900 kronor. I det andra fallet begäres 24,296 kronor för en liknande remsa. Hela detta hemman är upptaxerat till 6,100 kronor.»

Jag måste säga, att med dylika exempel för sina ögon, tror jag utskottet har haft särdeles starka skäl, då det har ställt sig på ett vidhållande av det villkor varom nu är fråga. Och alldeles inte har jag kunnat finna av vad som här i ärendet är anfört att det föreligger några som helst skäl, att, som motionären ifrågasätter, riksdagen med frångående av sin förut intagna ståndpunkt skulle nu föreskriva andra villkor till och med för de anslag, som äro beviljade med dessa villkor.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr vice talmannen. som under herr E. A. Nilsons i Örebro an-

förande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav här-
efter ordet till

*Ang. villkor
för statsbidrag
till väganlägg-
ningar m. m.*

Herr Schotte, som yttrade: Herr talman! Jag begärde ordet närmast för att biträda den reservation, som av herr Kvarnzelius är avgiven i denna punkt, men med en ändrad avfattning. Det synes mig nämligen riktigt, som den siste ärade talaren sade, att det är olämpligt att begära, att de villkor som redan bestämts för åren 1915—1916 nu skulle på något sätt ändras. Mitt yrkande går därför ut på att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning och herr Molins ovanberörda motion, må besluta att i avseende å de statsbidrag, som för år 1917 kunna av riksdagen beviljas till väganläggningar och vägförbättringar samt till bro- och hamnbyggnader ävensom upprensning av åar och färleder, skola gälla de grunder, vilka finnas angivna i riksdagens skrivelser den 31 maj 1907 och (i fråga om befattningen med ärendena) den 28 maj 1915.

(Forts.)

Jag har vid föregående riksdagar haft tillfälle att yttra mig något om denna sak, som enligt min uppfattning icke ligger så klar och enkel, som det förefaller mig att den siste ärade talaren tog på den. Jag tillåter mig emellertid först med några ord erinra om den historiska uppkomsten av hela frågan.

Under alla de senare åren till år 1914 gjordes icke något särskilt villkor eller någon särskild bestämmelse med avseende på upplåtande av fri mark för statsbidrag till förevarande väganläggningar. Men så inträffade det 1914, att Kungl. Maj:t gjorde framställning om statsbidrag till vissa ödemarksvägar i Norrland och begärde anslag för detta ändamål. Det var avsikten att erhålla mera enkla vägar, och få sådana i så stor omfattning som möjligt, och för sådana vägar skulle det kunna beviljas statsbidrag till högre procent än som beviljats förut för vanliga vägbyggnader.

Vid nyss nämnda förhållanden föreslog Kungl. Maj:t att när det gällde anläggande av dessa ödebygdsvägar skulle fri mark lämnas. Då passade en motionär i första kammaren, herr Lindblad, på att föreslå, under åberopande härav, ävensom av att fri mark skall lämnas vid järnvägsanläggningar för statens räkning, att riksdagen måtte ändra de villkor, som förut gällt för de vanliga vägbyggnaderna så att med avseende på dessa vägbyggnadsanslag också skulle som villkor fordras, att vederbörande distrikt anskaffade och tillhandahölle fri mark. Utskottet tyckte, att detta var en riktig princip och gick på den utan några vidare utredningar och utan att några vederbörande i något avseende hade blivit hörda. Det hade emellertid, föreställer jag mig, varit ganska naturligt, att man då i stället hade resonerat så, att denna fråga borde utredas först, innan man gick till beslut. Man hade med större fog kunnat vid detta tillfälle hänvisa till, att då det redan då fanns sakkunniga för hela vägväsendets omläggning, dessa borde först höras än att nu komma med detta motiv för avslag å förevarande motion. Förrän frågan blivit utredd av nämnda sak-

Ang. villkor
för statsbidrag
till väganlägg-
ningar m. m.
(Forts.)

kunniga, hade riksdagen enligt min mening inte bort frågå de villkor, som under flera år förut varit gällande. Men som sagt, det gjorde inte statsutskottet, utan det hoppade på det nämnda förslaget om ändring i villkoren och så blev också riksdagens beslut under två riksdagar i följd. Nu vill man ej ändra detta villkor just med hänsyn till den pågående väglagsutredningen. Då man således vill *ändra* ett hastigt tillkommet beslut i detta ämne, då hänvisar man till vägsakkunnige och fordrar, att deras utredning av hela väglagen skall avvaktas. Men när det gällde att först fatta detta beslut i denna fråga, då hoppade man på förslaget gladeligen, utan vidare, i en ganska hastig vändning. Det är detta, som gör, att jag tycker man ägnat denna fråga en skev behandling, även om det skulle vara någonting i själva tanken på en ändring och befinnas vid en närmare utredning, att man tilläventyrs kan jämka på nuvarande villkor i ena eller andra avseendet.

Jag tror dock inte, att man får fästa sig alltför mycket vid de tidningsurklipp och tidningsnotiser, som den ärade talaren på Örebrobanken läste upp såsom ett exempel på huru markägare hugga för sig. Det bevisar blott, att det finns folk, som äro, för att begagna ett vulgärt uttryck, oförskämda, när det gäller att få betalning av staten för mark. men detta gäller bland alla kategorier folk och inte bara bland jordägare, som skola släppa till mark åt vägar. Man gör sina försök att få så bra betalt som möjligt, och det är ju beklagligt. Men det är dock, som sagt, ganska vanligt, och särskilt när det gäller järnvägsanläggningar och dylikt är man mycket pigg på att begära stora ersättningar, såväl för marken som för andra intrång av olika slag. Jag erinrar mig, att jag har varit med om, att man vid en järnvägsanläggning begärde flera tiotusentals kronor i ersättning för den nervositet, som skulle förorsakas markägaren och hans familj genom att järnvägen gick för nära hans stugknutar. Och flera dylika exempel finnas. Nog kan man sålunda få uppleva åtskilligt i den vägen, men jag tror inte alltid det är så allvarligt menat. Jag tror nog att de exempel, som herr Nilson anförde, äro riktiga, men jag tror inte man får dra några alltför allmängiltiga slutsatser därav. Snarare skulle man kunna dra den slutsaten, att även om man gör väsentlig avprutning på de ohemula belopp, som ibland begäras, så är väl i alla fall marken där uppe i verkligheten värd ej så litet, när man i allt fall kan komma med sådana anspråk.

Jag tror för min del, att hela denna fråga kommit en smula i baklås, vilket är skadligt för vägbyggnadsarbetets fortgång, särskilt i de norra delarna av landet. Det hade enligt min mening varit önskvärt, om man icke gjort denna ändring, som vidtogs vid 1914 års riksdag, utan i stället avvaktat ett förslag från t. ex. vägsakkunniga eller från annat håll, vilket förslag vore grundat på en fullständig utredning av frågan. Att Kungl. Maj:t efter de av de senaste årens riksdagar givna anvisningarna icke heller kunnat föreslå några ändringar i hithörande bestämmelser, förstår jag mycket väl, men det synes mig i alla fall, som om riksdagen själv

skulle ha kunnat intaga en mera betänksam hållning mot ändring av sedan länge gällande vägbyggnadsvillkor, än vad den i detta fall gjort.

Det kan naturligtvis anföras en del till förmån för dessa villkor, men otvivelaktigt är i alla fall, att dessa senast fastställda villkor på vissa orter ha verkat hämmande på väganläggningarna. Någon utredning om, huru mycket större väglängd man med nuvarande statsbidrag skulle kunna bygga, ifall fri mark lämnades, har icke blivit gjord, åtminstone icke någon utredning av mera allmängiltig betydelse.

Jag skall emellertid, herr talman, icke längre uppehålla kamraren, utan inskränker mig till att vidhålla det yrkande, som jag här framställde redan i början av mitt anförande, nämligen på bifall till herr Kvarnzelius' reservation med den ändring, att beslutet icke skulle avse de för åren 1915 och 1916 beviljade anslagen, utan blott anslaget för år 1917.

I detta anförande, under vilket herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, instämde herrar *Persson* i Tofta, *Lundgren*, *Karlsson* i Fjäl, *Anderson* i Knapasjö och *Mossberg*.

Härpå yttrade

Herr Öberg: Herr talman, mina herrar! Otvivelaktigt var det i en ganska olycklig stund, som riksdagen år 1914 beslutade den ändring av villkoren för statsbidrags utgående till väganläggningar, som innefattas i de nu gällande bestämmelserna i detta avseende. Särskilt äro dessa ändrade villkor mycket menliga för norrlandsbygderna, ty genom desamma har det för en hel del väghållningsskyldige och trakter, som äro mest i behov av nya vägar, blivit omöjligt att få sådana. Genom bestämmelsen om skyldigheten att kostnadsfritt tillhandahålla mark blir det uteslutande de mera förmögna och de mera bärkraftiga väghållningsdistrikten, som kunna komma i åtnjutande av väganlag. Och dessa mera bärkraftiga och förmögna väghållningsdistrikt utgöres just av de s. k. industridistrikten, vilka förfoga över större resurser och bättre möjligheter i detta fall än distrikten i de mera avlägsna trakterna. Genom att villkoren ändrats, blir följden den, att de, som icke kunna tillhandahålla fri mark i de mera avskilda trakterna, få stå tillbaka, medan däremot de väghållningsdistrikt, som ha industri inom sitt område, i stället tack vare denna omständighet ta lejonparten, så att säga, av de medel, som blivit anslagna för dylika väganläggningar.

Då så är och blir förhållandet, synes det mig, som om redan däri låge ett skäl, som talade för en återgång till de gamla villkoren, så att man verkligen kunde få fram vägar, där sådana äro mest av nöden. Då riktigheten av detta resonemang icke kan bestridas, synes det mig, som om statsutskottet bort vara skyldigt att taga någon liten hänsyn till, huru dessa villkor verka. Utan

*Ang. villkor
för statsbidrag
till väganlägg-
ningar m. m.*

(Forts.)

*Ang. villkor
för statsbidrag
till väganlägg-
ningar m. m.
(Forts.)*

betydelse för frågans bedömande kan väl icke heller den omständigheten vara, att Västerbottens och Västernorrlands läns landsting uttalat sig för behövligheten av en återgång till de gamla villkoren. Dessa landsting böra väl kunna tillmätas rätt stor omdömesförmåga, enligt mitt förmenande lika stor omdömesförmåga, som man nu från annat håll gör anspråk på. Då det således måste sägas vara en allmän önskan, åtminstone i dessa nordliga bygder, som kännbarast drabbas av de ändrade villkoren, är det för mig liksom för motionären en bjudande plikt att söka bidraga till att få tillbaka de bestämmelser, som förut varit gällande.

Jag ber alltså, herr talman, att få hemställa om bifall till det yrkande, som här förts fram av herr Schotte, då det ju icke torde vara möjligt att kunna vinna majoritet för den reservation, som finnes fogad vid betänkandet.

Herr Molin i Dombäcksmark: Herr talman! Herr Nilson i Örebro yttrade, att det fanns en rörande överensstämmelse och nära frändskap mellan mitt anförande här och det utskottsutlåtande i samma fråga, som framkommit i landstinget inom det län, jag tillhör. Jag ber emellertid att få upplysa herr Nilson om, att jag icke har något att skaffa med författarskapet till nämnda utlåtande, utan att det är en helt annan person, som därvid stått till tjänst.

Herr Nilson i Örebro sade, att erfarenheten visat, att man i allmänhet icke varit obenägen att kostnadsfritt upplåta mark för här ifrågavarande väganläggningar. Jag skall emellertid be att få upplysa herr Nilson om, att redan innan dessa villkor blevo fästade vid anslaget, hade en hel del vägföretag varit föremål för avgörande, vilka företag representerade en kostnad av kanske tiotals miljoner kronor och där alltså de nya villkoren icke skulle gälla. Det är till dessa företag, som medlen utgått, och mig veterligen har ännu icke ett enda öre utgått av det anslag, där nu ifrågavarande villkor varit vidhäftade.

Herr Nilson i Örebro omnämnde vidare de dyra jordvärdena uppe i Norrland. Ja, jag må ju säga, att herr Nilson har fått tag i de från hans synpunkt allra bästa exemplen, och jag medger gärna, att det på sina håll också existerar dyr jord uppe i Norrland, men icke kan väl detta i och för sig vara något skäl för att nu avslå motionen. Tvärtom borde väl just konstaterandet av det faktum, att jorden är dyr även i Norrland, visa behövligheten av, att statsanslag utgår till jordlösen i dessa fall, ty vore jorden där av intet värde, då vore det ju icke något skäl att bifalla motionen.

Jag skall be att få upplysa herr Nilson i Örebro och statsutskottet i övrigt, om huru det förhåller sig med statsanslaget till jordlösen. Sådant bidrag skall utgå endast efter förut verkställd värdering och icke i enlighet med vad vederbörande ägare behagar begära. Särskilda förrättningsmän uppmäta arealen och värdesätta densamma efter vissa normer, och i enlighet därmed utgår bidra-

get, oavsett huru mycket vederbörande ägare vill ha; den saken blir en affär mellan honom och vederbörande väghållningsdistrikt och icke mellan honom och statsverket.

Herr Nilson lär väl icke kunna nedbringa jordens värde där uppe i Norrland genom att vidhålla villkoret. Jordens värde står nog där i varje fall på samma höjd som eljest. Och villkoret, som statsutskottet med riksdagens goda minne har tagit med, gör faktiskt, att ingen numera där uppe vågar sig på väganläggningar på den grund, att det blir alldeles för dyrt. Vägs-katten är tillräckligt hög, ja, så hög, att man icke ens i normala fall kan bygga vägar. Huru mycket värre skall det då icke bli, när man får en dylik extra belastning som den här ifrågavarande. För övrigt strider hela taktiken i detta fall mot den taktik, som man eljest brukar följa här i kammaren, nämligen att icke göra det kommunala skattetrycket ojämna än det nu en gång är, utan tvärtom söka åstadkomma skatteutjämning i möjligaste mån.

Herr talman! Jag ber att få förena mig i det yrkande, som här är framställt av herr Schotte, på det att de, som äro i opposition mot de nu gällande bestämmelserna, må kunna gå fram på en och samma linje.

Herr Odqvist: Herr talman! Man får ju icke undra på, att en viss missbelåtenhet råder med det beslut, som här fattades i denna fråga år 1914. Men då nu detta beslut en gång är fattat, bör det väl stå fast, till dess att en utredning hinner verkställas. De petitioner, som rörande denna angelägenhet inkommit till Kungl. Maj:t från olika håll i vårt land, ha blivit hänvisade till den kommission, som har vägrågan om hand, och så kommer även att förfaras med andra liknande framställningar. Då borde väl motionärerna vara belåtna och kunna vänta, till dess att denna kommission fått fullgöra sitt arbete och förslag framkommit, vilket, enligt vad jag kunnat förstå, icke skall dröja länge. Det är ju i alla fall så, att när det är fråga om att uppskatta värdet av mark, som behöves för väganläggningar, gör man sig ofta skyldig till stora överdrifter och det blir mycket dyra kostnader. Jag tror därför, att det vore bäst, om intressenterna för varje vägföretag gjorde upp dylika saker, innan frågan framlades till avgörande av vederbörande. Det skulle då bli ofantligt mycket billigare, än vad det i allmänhet blir, såsom det nu praktiseras. Att döma av de anmälningar, som för närvarande ligga inne hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, kan man icke säga, att det förmärkts någon minskning i fråga om nya vägföretag, utan det är nog så, att detta antal i stället ökats, oaktat det av riksdagen år 1914 fattade beslutet.

Jag ber att för min del få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman! Statsutskottet har funnit 1914 års utskottsutlatande rörande denna fråga så för-

*Ang. villkor
för statsbidrag
till väganlägg-
ningar m. m.*

(Forts.)

*Ang. villkor
för statsbidrag
till väganlägg-
ningar m. m.*

(Forts.)

träffligt, att utskottet anser sig nu kunna åberopa detsamma, och det må så vara. Statutskottet kan ju i detta avseende åberopa det beslut, som då fattades av riksdagen och som visar, att riksdagen icke ville bifalla den då väckta motion, som gick ut på en återgång till de gamla villkoren för statsbidrags åtnjutande. För min del har jag aldrig ansett, att de skäl, som av utskottet anfördes år 1914, varit bärande, liksom ej heller några av de andra skäl, som sedermera anförts i samma riktning, och ingen av de talare, som här uppträtt i dag, ha heller anfört några sådana skäl, som skulle kunna bringa mig till en annan övertygelse än den, jag hittills haft i denna fråga.

Nu säger utskottet vidare, att man ännu icke kunnat vinna någon erfarenhet om, huruvida de av motionären uttalade farhågorna skulle komma att bli realiserade. Jag får för min del säga, att man behöver väl ändå icke så värst stor erfarenhet i den vägen; det är ju blott en enkel räknefråga, om man vill ta reda på, hur det ställer sig, om de väghållningsskyldiga skola vid väganläggningar själva bekosta marklösen utan något bidrag från statens sida.

Utskottet säger sedan, att vägkommissionen snart skall komma fram med förslag i ämnet, och att den kommer att fästa avseende vid de petitioner, som blivit till densamma remitterade. Jag tror också för min del, att dessa sakkunniga, eller vägkommissionen som de även blivit kallade, komma att fästa avseende vid vad som uttalas i denna fråga, men faktum är dock, enligt mitt förmenande, att denna kommission kommer att fästa mera avseende vid vad riksdagen sagt än vad mer eller mindre privata personer yttra i denna fråga. Därför förefinnes det dubbel anledning, synes det mig, för såvitt man vill en ändring av dessa villkor, att åtminstone andra kammaren nu avgiver en opinionsyttring i den riktning, som i motionen förordats.

Nu invändes det av dem, som försvara utskottet, att anslagen ha tagits i anspråk trots dessa hårdare villkor, och således skulle man icke behöva lindra desamma. Staten skulle således icke behöva bidraga till marklösen för vägarna, menar man. Ja, det är fullkomligt sant, att anslagen blivit anlitade, men det förhåller sig därmed på det sättet, att det endast är de mera välsituerade väghållningsdistrikten, som förmå fylla dessa villkor. Därför är det endast sådana distrikt, som ha bättre råd och vilka själva kunna lösa in den erforderliga marken som nu komma i åtnjutande av statsbidrag för väganläggningar och omläggningar, medan däremot de mindre välsituerade distrikten måste draga sig för att omlägga eller anlägga vägar, ehuru dessa skulle vara både nödiga och nyttiga för ortens utveckling. Det är visserligen sant, att man genom att hylla en sådan politik skulle fullfölja en gammal sats, som lyder, att den, som har honom skall ock givet varda, men jag tror icke, att man genom att följa en sådan politik befrämjar utvecklingen i bygderna.

Nu anförde herr Nilson i Örebro såsom det starkaste argu-

mentet härvidlag — det skulle kanske vara ett nytt skäl, men det har dock framförts förut i diskussionen i denna kammare — att markägarna vore så obilliga på sin jord, att staten för den skulle icke borde lämna några bidrag. Men huru ställer det sig då i verkligheten med denna sak? Jo, det blir ju så, att på grund av att marken är dyr, skall staten icke hjälpa till att betala. Men tror verkligen herr Nilson i Örebro eller någon annan, att markägarna komma att begära mindre för sin mark, om de väghållningsskyldige själva skola betala dess inlösen, än om staten bidrager därtill? Jag är övertygad om, att ifall jag skulle vilja köpa mark av herr Nilson i Örebro, skulle jag icke få densamma till bättre pris, än om staten därvid skulle bidraga med två tredjedelar av kostnaden; det är min alldeles bestämda uppfattning. Den omständigheten, att marken är dyr, talar sålunda ytterligare för nödvändigheten av, att staten träder hjälpande emellan. Jag vet av erfarenheten från min egen bygd att det är många, som nu måste avstå från att anlägga eller omlägga vägar, just därför att de icke förmå att inköpa den erforderliga marken.

Nu kan man ju för övrigt säga, att när det gäller regleringen av hithörande frågor, betyder det icke mycket, om man, såsom herr Nilson sade, begär ett högt pris, ty saken kan ju alltid ordnas på det sättet, att man tillsätter en expropriationsnämnd, som får värdera marken. Jag har dock en ganska stor erfarenhet av, att detta icke hjälper i sådana fall, där t. ex ett enskilt järnvägsbolag måste inlösa mark. Det begäres nog alldeles oerhörda summor för marken i dylika fall. Jag vet nu icke, om det exempel, som herr Nilson anförde, gällde statsbanorna eller en enskild järnväg, men jag har den erfarenheten såsom ledamot i en hel del expropriationsnämnder, att icke drar man sig för att begära bra betalning, fastän det är enskilda, som skola betala. Det blir ju sedan expropriationsnämndens sak att reglera priset, och det lär nog komma att stanna vid samma belopp, vare sig staten lämnar bidrag eller ej. För övrigt är att märka att, enligt de gamla bestämmelserna, statsbidraget icke utgick vare sig efter det pris, som begärdes för marken, eller det pris, som expropriationsnämnden asatte den, utan statsbidraget utgick med $\frac{2}{3}$ av det pris, som vederbörande statstjänsteman, som uppgjorde kostnadsförslaget, beräknade för marken.

Jag kan således icke finna annat, än att alla skäl tala för, att man åtminstone i denna kammare, den s. k. folkvalda kammaren, där man ändå är van att folkets talan föres, bör fatta ett beslut i överensstämmelse med det yrkande, som herr Schotte framställt, så att det må bli uppenbart för de sakkunniga, innan de få sitt förslag slutgiltigt avgjort, att det finnes en annan opinion inom andra kammaren än den, som förut kommit till uttryck i riksdagen.

På grund av de skäl, som jag sålunda i korthet anför, anhåller jag, herr talman, att få förena mig med herr Schotte i det av honom framställda yrkandet.

Ang. villkor
för statsbidrag
till väganlägg-
ningar m. m.

(Forts.)

Häruti instämde herrar *Wiklund, Holm* och *Karlsson* i Mo.

Herr Åkerlund: Jag hör också till den folkvalda kammaren, men jag har dock icke alls förväntat mig över, att ej något krav framkommit om ändring av dessa år 1914 beslutade villkor. Staten lägger ju ned så ofantligt mycket penningar för att hjälpa befolkningen i landets nordliga provinser och söka ordna det på bästa sätt däruppe, och vidare är ju marken av så ringa värde uppe i de bygderna, där nya väganläggningar erfordras. Jag har icke från södra Sverige hört tillnärmelsevis så mycken klagan i detta avseende, som man nu hör ifrån Norrland, och jag förstår ju också mycket väl, varför man klagar där. Anledningen till, att jag förra gången förenade mig om det förslag, som då var framlagt av herr Lindblad, var den, att just i dessa obygder, där markvärdet i verkligheten är synnerligen litet, blir marken dock mången gång mycket dyrbar, om den skall exproprieras, och den, som är jordägare, kan ju kräva vad som helst.

Därtill kommer en annan sak, som ytterligare bidrog till, att jag förra gången anslöt mig till herr Lindblads förslag, nämligen att om nu landsvägar dragas igenom de stora bolagens områden i Norrland och de stora godsägarnas egendomar i södra och mellersta Sverige, är det då rimligt, att dessa stora bolag och godsägare, som ju erhålla så stora fördelar genom att få förbättrade eller nyanlagda vägar, skola äga taga fullt betalt för den mark, som för detta ändamål tages i anspråk? Det kan verkligen icke vara rim och reson i något sådant. Jag är fullt viss på och har även erfarenhet om, att ifall landstingen eller någon annan länskorporation, vilken det nu blir, får sköta om detta markförvärv, kommer det att ställa sig ofantligt mycket billigare, än om man skall förfara på det sätt, som praktiserades före år 1914.

Jag kan med de åsikter, som jag här uttalat, icke annat än ansluta mig till utskottets hemställan.

Herr Ekman: Herr talman, mina herrar! De ärade talare, som här hemställt om bifall till reservationen, eller till reservationen med den ändring, som herr Schotte här sedermera föreslagit, ha såsom enda skäl, såvitt jag kan förstå, för denna sin hemställan framhållit, att ett bibehållande av de villkor, som riksdagen beslutat år 1914, skulle komma att verka därhän, att vägbyggandet i vårt land minskades. Intet bevis föreligger emellertid för en sådan fruktan. Jag tror mig tvärtom veta, att intresset för väg-företag lyckligtvis fortfarande är lika stort och att hos respektive Konungens befallningshavande i de olika länen fortfarande göras framställningar i detta avseende i ungefär samma utsträckning, som innan bestämmelserna av år 1914 infördes. Att icke samtliga dessa framställningar kunnat bifallas, utan att en hel del måste anstå, många ännu ett flertal år framåt, beror ingalunda på befintheten av det villkor, varom här är fråga, utan därpå, att anslaget är begränsat. Anslaget har gång efter annan höjts, men

det är icke möjligt att kunna tillgodose behovet i hela dess utsträckning genom att öka anslaget, och just till följd av att anslaget icke räcker måste en hel del av dessa vägbyggnader anstå. Om nu denna uppfattning är riktig, och det tror jag icke kan bestridas, är det givet, att om detta anslag även skall tagas i anspråk för marklösen, kan detsamma, med bibehållande av sin nuvarande storlek, blott räcka till för åstadkommande av ett mindre antal vägar, än om anslaget får användas uteslutande för bidrag till vägarbeten. Det åligger ju de väghållningsskyldiga, kommunerna eller landstingen, beroende på, hur man inom respektive län vill ordna denna sak, att själva ombesörja tillhandahållandet av fri mark. Ur sunpunkten av det önskvärda i, att så många nya vägföretag som möjligt må kunna åstadkommas, är det därför enligt mitt förmenande viktigt, att man icke får använda detta anslag för beviljande av bidrag även till själva marklösen.

Det enda skäl, som anförts, är, som sagt, att ett bibehållande av detta villkor skulle inskränka vägföretagen ute i landet, något som efter min uppfattning icke är fallet. Läger man därtill, att riksdagen upprepade gånger vidhållit detta villkor, under åberopande av, att frågan vore föremål för utredning, vartill nu ytterligare kommer det uttalandet i statsrådsprotokollet, att »Kungl. Maj:t förordnat, att de framställningar om upphävande av nu ifrågasatt villkor, som ingivits eller komma att ingivas till Kungl. Maj:t, skulle överlämnas till här förut nämnda sakkunniga för att tagas under övervägande vid avgivande av det förslag, vartill deras utredning kunde föranleda», är det påtagligt, att det skulle vara en högst olämplig åtgärd från riksdagens sida att nu, under det en sådan utredning pågår, vidtaga en dylik ändring i hithörande villkor.

Jag skall tillåta mig att ytterligare framhålla, att det förslag, som här framställts av herr Schotte, synes mig, om något, kunna komma att verka därhän, att de, som eljest skulle vilja söka åstadkomma vägbyggnader, draga sig därför. År 1914 infördes detta nya villkor, vilket varit gällande under år 1915 och den gångna delen av innevarande år. Herr Kvarnzelius har i sin reservation ifrågasatt, att detta villkor skulle ändras även beträffande dessa båda år, 1915 och 1916, varigenom en likformighet skulle komma att uppnås mellan de vägbyggnader, som ägt rum under dessa år, och de vägbyggnader, som hädanefter skulle komma till stånd. Men med den ändring, som herr Schotte föreslagit, skulle de vägbyggnader, till vilka anslag beviljats för åren 1915 och 1916, komma att utföras efter helt andra villkor än de vägbyggnader, som utfördes för år 1915, och de, som komma att utföras efter 1916. Jag tillåter mig att hysa den uppfattningen, att ett sådant kastande fram och tillbaka med de ekonomiska villkoren för vägföretagsutförande icke kan vara ägnat att uppmuntra de väghållningsskyldiga på de olika orterna till företagande av vägbyggnader. Det blir därigenom ett osäkerhetstillstånd som säkerligen kommer

*Ang. villkor
för statsbidrag
till väganlägg-
ningar m. m.
(Forts.)*

Ang. villkor
för statsbidrag
till väganlägg-
ningar m. m.

(Forts.)

att inverka mycket mera hämmande, än någonsin bibehållandet av nu gällande villkor skulle göra enligt herrarnas förmenande.

Jag tror alltså, att riksdagen skulle göra klokt i att bibehålla detta villkor, till dess att de sakkunniga fått yttra sig över det föreliggande förslaget i dess helhet. Vore det så, att jag hyste en sådan uppfattning, som här uttalades av herr vice talmannen, eller att en ändring av villkoren från andra kammarens sida skulle vara ägnad att på något sätt inverka på de sakkunnigas syn på dessa ting, skulle jag naturligtvis få ännu ett ytterligare skäl för att icke vidtaga en sådan ändring, ty det är ju skäl, att de sakkunniga få pröva frågan uteslutande ur de sakkunnigas synpunkt och icke med hänsyn till något, som herr vice talmannen kallar för en opinionsyttring från andra kammaren.

Herr talman! Jag tillåter mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Herr talman! Efter herr Ekman's anförande skulle jag kunna avstå från att vidare yttra mig, men då jag i varje fall begärt ordet, skall jag med några få ord söka bemöta vad herr vice talmannen sade och likaledes vad motionären här yttrade.

Motionären talade mycket om opinionen och att det var en allmän önskan från olika län att få en återgång till de gamla villkoren. Jag betvivlar icke det alls. Jag betvivlar till och med icke alls, att om det väcktes en motion om att staten skulle betala hela byggnadskostnaden och även marklösen, skulle det icke vara någon svårighet att från vägbyggnadsdistrikten och tilläventyrs också från landstingen erhålla opinion till förmån för den tanken. Jag finner det icke egendomligt, att man söker få så stora fördelar som möjligt. Det finner jag naturligt. Men en annan sak är, om man i riksdagen skall pröva föreliggande krav efter opinionens vindar härifrån eller därifrån. Jag tror icke, att det är lämpligt för någon frågas avgörande.

Han anförde vidare beträffande de högre krav på jordlösen, som uppställts, att jordvärdena stå kvar i varje fall, även om man finner dem aldrig så höga. Det förstår jag, men jag vill säga det, att om taxeringsvärdena på egendomarna i någon mån anslöte sig till dessa jordvärden, så kanhända det skulle bli tämligen lätt att få bidrag till det ändamål, varom här är fråga. Det kan hända, att väghållningsdistriktens inkomster då skulle bli till och med större, än de för närvarande äro.

Herr vice talmannen sade, att den som har, honom skall mera varda givet, det var innebörden av min ståndpunkt. Jag tror icke det. Det är icke svårt för mig att visa, att statsutskottet tillstyrkt och riksdagen på statsutskottets hemställan beviljat många och betydande lättnader för vissa väghållningsdistrikt. Det har den gjort tidigare och till och med under denna riksdag. Riksdagen har sålunda visat sig icke vilja hylla den av herr vice talmannen uppställda maximen. Statsutskottet har icke heller

velat göra det, och det förefaller mig, som om herr vice talman-
nens erinran i detta fall vore ett slag i luften eller en gest utan
sakligt underlag.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

*Ang. villkor
för statsbidrag
till väganlägg-
ningar m. m.
(Forts.)*

Herr Molin i Dombäcksmark: Herr talman! Endast några
ord! Jag ber endast få fästa kammarens uppmärksamhet på vilka
skäl för avslag, som anförts av vissa talare. Herr Åkerlund be-
gärde ordet för att säga, att han anser, att jorden icke har något
värde i Norrland och att man därför borde avslå motionen. Herr
Nilson anser, att jordens värde är mycket uppskörtat i pris, och
därför borde man avslå motionen. Jag kan icke förstå detta re-
sonemang.

Jag beklagar verkligen, att jag icke kunde göra mig hörd vid
mitt första anförande, då jag genmälde herr Nilson i Örebro.
Strax efter mitt anförande kommo herrar Odqvist, Åkerlund och
Ekman och upprepade just de skäl, som jag tillåtit mig att gen-
driva. Att diskutera under sådana omständigheter anser jag lön-
löst. Jag ber därför att få avstå från vidare diskussion med stats-
utskottets ärade ledamöter, då de icke alls behaga taga någon som
helst reson.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr tal-
mannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock
på bifall till det av herr Schotte under överläggningen framställda
yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med
övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes av herr
Molin i Dombäcksmark, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så
lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan
i punkten 26) av utskottets förevarande utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Viinner Nej. har kammaren bifallit det av herr Schotte under
överläggningen framställda yrkandet.

Voteringen utvisade 120 ja mot 75 nej. vadan kammaren bifallit
utskottets hemställan.

Punkten 27.

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 28, angående väckta motioner om anslag till vägan-
läggningar m. m.* *Om anslag
till väganlägg-
ningar m. m.*

Om anslag
till väganlägg-
ningar m. m.
(Forts.)

I två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren, nr 40, av herr *Fahlén m. fl.* och den andra inom andra kammaren, nr 63, av herr *Öberg m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen måtte för år 1917 anslå ett belopp av 100,000 kronor att användas till anläggande av enklare vägar inom Västernorrlands län på de villkor och bestämmelser, som Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Vidare hade herrar *Åkerlindh* och *Mossberg* i en inom andra kammaren väckt motion, nr 152, hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning, huruvida och under vilka villkor statsanslag kunde beviljas till sådana enskilda vägar i Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs och Västernorrlands län, som kunde väntas i en snar framtid bliva till allmänt underhåll indelade, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Utskottet hemställde.

a) att herr *Fahléns m. fl.* och herr *Öbergs m. fl.* ovanberörda motioner icke måtte av riksdagen bifallas; samt

b) att jämväl herrar *Åkerlindhs* och *Mossbergs* förenämnda motion icke måtte vinna riksdagens bifall.

Uti en vid punkten fogad reservation hade herr *Kvarnzelius* förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa

a) att riksdagen med bifall till herrar *Fahléns m. fl.* och *Öbergs m. fl.* ovanberörda motioner måtte på extra stat för år 1917 anvisa ett belopp av 100,000 kronor att användas till anläggande av enklare vägar inom Västernorrlands län på de villkor och bestämmelser, som Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

b) att — — — — — icke måtte vinna riksdagens bifall.

Sedan *mom. a)* föredragits, begärdes ordet av

Herr *Öberg*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Ånyo har statsutskottet ganska enhälligt avstyrkt samtliga Västernorrlands läns representanters vördsamma anhållan om ett anslag å 100,000 kronor för år 1917 i och för åstadkommande av s. k. enklare vägar, på sätt dylikt anslag tidigare tillgodokommit de tre övriga norrländska länen, Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län. Men ehuru statsutskottet så kraftigt eller manstarkt med andra ord sagt nej till denna vår förnyade framställning, måste jag ändå framhålla nödvändigheten av dessa enkla vägars tillkomst även i Västernorrlands län. Att det föreligger ett verkligt behov av nya vägar för Västernorrlands län, det torde väl få anses obestridligt på grund av vad som tidigare förekommit i denna fråga.

För att i någon mån än ytterligare belysa vad som talar till förmån för detta anslagskrav skall jag be att i korthet få omnämna, att Västernorrlands läns landsting tvenne gånger verkställt

en ganska omfattande utredning för att få ådagalagt länets stora behov av förbättrade vägkommunikationer. Så beslöt Västernorrlands läns landsting år 1874 att utreda frågan om länets vägbehov. Den utredningen inbragte såsom resultat, att man vid den tiden hade behov av icke mindre än 54 nya vägföretag med en väglängd av 93 mil och en beräknad kostnad av i runt tal 2,500,000 kronor. Detta var år 1874. Hur har nu utvecklingen ställt sig till innevarande tid? Jo, en år 1913 av samma läns landsting verkställd utredning i och för ytterligare konstaterande av det myckna behov, som alltjämt förefanns och genom utvecklingens gång uppstått, har givit vid handen, att nu har man ett behov av 191 nya vägföretag om 162 mil för en beräknad kostnad av 11 å 12 miljoner kronor. Märk väl, mina herrar, ett behov för att tillmötesgå de mest trängande kraven på nya och förbättrade vägar av i runt tal 11 å 12 miljoner kronor! Då det icke är möjligt att ur den allmänna vägfonden åt Västernorrlands län förvärva så stor andel, att man inom den närmaste tiden skulle kunna anlägga de vägar, som äro mest nödvändiga, och som, säga vad man säga vill, äro alldeles oavvisliga, så har det syntts oss, länets representanter såväl i denna som i första kammaren, vara nödvändigt att ifrågasätta ett anslag för tillkomsten av så kallade enkla vägar för att få de vägar anlagda, som äro allra mest oumbärliga.

*Om anslag
till väganlägg-
ningar m. m.
(Forts.)*

Vi ha ifrågasatt detta även därför, att det syntts oss vara på tiden att slå in på en annan och billigare vägpolitik, än som kan sägas vara fastslagen. Det kan efter min och mina medmotionärens åsikt icke vara förenligt med en god hushållning med statens medel, att överallt, där nya vägar ifrågasättas, de skola byggas förstklassiga, fina och utomordentligt präktiga i alla avseenden utan det vore fastmera en klokare vägpolitik, om man, där så låte sig göra och där detta vore lämpligt, byggde enklare och billigare vägar och hushållade bättre med väganlagen, varigenom man givetvis skulle vinna en betydligt större väglängd, ett långt större antal vägmeter.

Jag var för några år sedan i tillfälle att resa med jordbrukskommissionen inom Västernorrlands län på en färd av 50 mil genom länets mera avlägsna kommuner, vid vilken färd jag var i tillfälle se, huru man på sina ställen ej behöft så dyrbara vägar. Befolkningen hade varit lika mycket betjent om man i stället anlagt vägar av enklare typ, och vid samtal med personer har den uppfattningen mer än en gång stärkts hos mig, att det är hög tid, att man som sagt slår in på en ändrad vägpolitik, så att man får fram mera vägar.

För att nu bevisa lämpligheten här av en billigare vägbyggnad, så skall jag be att ur den officiella statistiken för år 1914 rörande allmänna väg- och vattenbyggnader få meddela, att av en tabell här, som omfattar 5-årsperioden 1910—1914, framgår, att kostnaderna för år 1914 — det sista år, för vilket man känner dessa kostnader — för tillkomsten av nya vägar i Västernorrlands

*Om anslag
till väganlägg-
ningar m. m.
(Forts.)*

län, varom nu förnämligast är tal, ha sprungit upp till 12 kronor 28 öre per vägmeter. Jag har sökt göra mig underrättad om kostnaden för de enklare vägar som äro under utförande i Jämtland, Norr- och Västerbotten, och det har sagts mig, att man för en kostnad av högst 3 å 4 kronor per vägmeter kan få fram dessa, som i och för sig äro tillfredsställande. När man då således ser, att på sina ställen kostnaden går upp till över 12 kronor per meter, och får veta, att man kan få fram enklare men tillfredsställande vägar för 3 å 4 kronor per meter, så blir det tydligt, att man kan erhålla en 3 å 4 gånger så stor väglängd.

Det synes mig därför, att då man vill tillråda en sådan hus-hållning, man borde mötas av större förståelse, än som statsutskottet nu bjuder. Statsutskottet avstyrker i år motionen med hänvisning till de skäl, som i fjol från utskottets sida anförts mot motionen. Dessa skäl voro av ekonomisk natur: den tid, vari vi befunno oss, ansågs icke lämplig att belasta budgeten med dessa anslagsbelopp. Och så hänförde man sig också till den pågående utredningen rörande en revision av väglagen.

Beträffande först de ekonomiska skälen ber jag få säga, att nog har riksdagen, både i fjol och i år, lämnat anslag till företag av mindre viktig och behövlig beskaffenhet än detta och till ändamål, som mycket väl kunnat stå tillbaka för det behov, vi här göra gällande. Man har exempelvis under åttonde huvudtiteln både i fjol och i år anslagit medel för musikunderhållningar ute på landsbygden och därför offrat en summa av 48,000 kronor. Det bör vara mig tillåtet att fråga herrarna: Vilket är nyttigare, vilket är ändamålsenligare, vilket är mera överensstämmande med landsbygdsbefolkningens krav och behov: att giva denna befolkning de vägar, som äro oundgängliga, eller att giva dem musik? Jag tror, att om landsbygdens befolkning finge svara, så skall man få ett svar, som icke skall kunna missförstås.

Och i fråga om utredningsskålet vill jag uttrycka den mening, att huru man än utreder och reviderar väglagen, vilket ju i och för sig är av behovet påkallat, så är det min oförgrifliga övertygelse, att behovet och lämpligheten av enklare vägar i Väster-norrlands län alltjämt kommer att kvarstå, så att för den orsakens skull bör man icke rygga tillbaka.

Befolkningen i Västernorrlands län, liksom i alla övriga län, har genom väglagens bestämmelser ålagts, såsom herrarna väl veta, en stor skyldighet att här och var in natura underhålla allmänna vägar. Vad begär nu befolkningen? Jo, befolkningen begär ingenting annat än att den representation, riksdagen, som ålagt dem denna förpliktelse att i farbart skick underhålla de vägar, som tilldelats dem, också skall bereda dem tillfälle att genom statens medverkan komma ut till sina vägskiten för att fullgöra sina förpliktelser. Är det obilligt begärt, att de, som fått en vägtunga och som bo i obygdena och icke kunna komma ut, beredas tillfälle fullgöra denna förpliktelse? Detta är det allra billigaste krav, man kan uppställa.

Herrarna voro — jag har erinrat om det en gång förut, men erinrar ånyo därom — för någon tid sedan i tillfälle att på Brunkebergsbiografen se en hel del bilder, samlade från Västerbottens län, bilder som nogsammt visade, under vilka förhållanden folket lever däruppe. Jag tror, att dessa bilder bättre än mitt språk tala om nödvändigheten av att förbättra dessa bygders kommunikationsförhållanden. Herrarna sågo där, hurusom många hade det ganska svårt och besvärligt att komma ut från sina boningsplatser.

Om anslag till väganläggningar m. m.
(Forts.)

Jag skall nu icke uppehålla mig längre vid denna fråga, jag har kanske varit lång nog, utan skall, herr talman, sluta med en vördsam vädjan till kammarens ledamöter att behjerta det krav, som ånyo enhälligt framföres från Västernorrlands läns representanter, och för den skull anhålla om bifall till den reservation, som vid denna punkt fogats av herr Kvarnzelius.

Vidare anförde

Herr Odqvist: Herr talman, mina herrar! Det viktigaste skälet, som hittills anförts mot denna framställning om beviljande av 100,000 kronor, är det ekonomiska, och i de tider, vari vi leva, spela 100,000 kronor icke så liten roll.

Vid den förberedande behandlingen av denna fråga ställde jag mig mycket tveksam rörande lämpligheten av den typ, den s. k. enkla vägtypen, som framkom och som av motionärerna och även nu av talaren förordats. Såsom stöd för denna min åsikt kan jag åberopa innehållet i ett utlåtande från Konungens befallningshavande i Västernorrlands län. I detta utlåtande, som jag har här i min hand och som är undertecknat av landshövdingen Ström, omnämnes, att landstinget på förslag av åtskilliga vägstyrelser beslutat ingå till Kungl. Maj:t med framställning om ett extra anslag för anläggning av enklare vägar. Därefter heter det: »Landstingets berörda underdåniga framställning i ämnet får Eders Kungl. Maj:ts Befallningshavande härmed överlämna. Därvid anser sig väl Eders Kungl. Maj:ts Befallningshavande böra understödja landstingens ifrågavarande framställning, då det givetvis måste vara till länets och dess inbyggares fromma, att det behov av vägar, som obestriddigen förefinnes inom skilda delar av länet, varder tillgodosett. Men Eders Kungl. Maj:ts Befallningshavande kan icke undertrycka den anmärkningen, att det för länets vidkommande vore av större fördel att tillsvidare koncentrera åtgärderna på att erhålla större genomgående eller eljest mera betydelsefulla och för avsevärdare trafik avsedda vägar i fullt färgillt skick, särskilt med hänsyn till den automobiltrafik, som till följd av de långa avstånden inom länet visat sig fylla ett verkligt behov och som otvivelaktigt skulle komma till användning i ännu större omfattning, därest vägarnas beskaffenhet sådant medgäve.»

Detta yttrande stöder ju också den uppfattningen, att själva vägtypsfrågan behöver utredas, och då det nu förestår en revision

*Om anslag
till väganlägg-
ningar m. m.
(Forts.)*

av väglagen, bör man väl avvakta och se, till vilket resultat denna revision kommer i fråga om vägtypen, i synnerhet i detta län, där ett sådant yttrande föreligger från Konungens befallningshavande. Förhållandet torde vara något annorlunda i de övriga länen, som fått anslag för enklare vägar, men för Västernorrlands län är man ännu icke på det klara med vägtypen.

Jag har intet annat att tillägga än att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lundgren: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke länge taga kammarens tid i anspråk, utan skall blott be att i största korthet få lämna en liten upplysning med anledning av den siste ärade talarens inlägg i denna fråga. Det har inom Västernorrlands län på enskilt initiativ och på enskild bekostnad, nämligen av trävarubolag, som ha sin verksamhet inom länet, anlagts en del vägar, som med avseende på sin beskaffenhet i det närmaste motsvara den vägtyp, varom här är fråga. De ha en bredd av 3,6 meter. Det har visat sig genom anställda prov att dessa vägar med fördel och utan större olägenhet ha kunnat användas för automobiltrafik.

Jag skall be att få göra ett litet tillägg med avseende på kostnaderna för dessa vägar. De ha anlagts för en kostnad, som uppges ha varierat mellan 49 och 79 öre per vägmeter, under det att de andra vägar, som ha anlagts i länet under sista perioden 1906—1910, ha betingat en genomsnittskostnad av 6 kronor 37 öre per meter. Det är sålunda en himmelsvid prisskillnad; de s. k. enklare vägarna äro tio gånger billigare än de andra vägarna, som Konungens befallningshavande har ifrågasatt. Jag skulle be att få hemställa till kammaren, om det icke ur ren sparsamhetssynpunkt vore en stor fördel att bifalla denna framställning, som här har gjorts. Jag har så mycket mer anledning härtill, som jag av egen erfarenhet under långa resor, som jag måst göra i Ångermanlands avlägsnaste obygd, kan intyga, att behovet av vägar för befolkningen i dessa obygd är mycket stort. Jag tror, att om kammaren fattade ett beslut i överensstämmelse med denna reservation, skulle kammaren bli i tillfälle att göra en god gärning och giva en god handräckning åt dessa nu vanlottade människor.

På grund härav skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Molin i Dombäcksmark: Herr talman, mina herrar! Jag ber att få erinra kammaren om vad utskottet skrev i sitt utlåtande till 1914 års A-riksdag och jämföra det utlåtandet med det, som nu föreligger, vilket är likalydande med det, som statsutskottet avgav i fjol. I sitt utlåtande vid 1914 års A-riksdag säger statsutskottet: »Syftet med förevarande förslag är att tillgodose Västernorrlands läns behov av enklare vägar. Det vid föregående års riksdag anvisade anslaget till anläggande av enklare vägar i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län beviljades

emellertid med hänsyn till de särskilt svårartade kommunikationsförhållandena i nämnda trenne län, med vilka Västernorrlands län icke uti nu ifrågavarande hänseende kan anses jämförligt.» I utlåtandet 1915 och 1916 heter det: »Vidkommande först herrar Fahléns m. fl. och Öbergs m. fl. motioner vill utskottet, utan att ingå på ett bedömande av spörsmålet, huruvida under normala ekonomiska förhållanden statsbidrag till anläggning av enklare vägar inom Västernorrlands län må kunna komma att beviljas, framhålla att synnerligen starka betänkligheter måste möta mot att under nuvarande situation belasta budgeten med utgifter för ett ändamål, sådant som det förevarande, vilket, *om än i och för sig behjärtansvärt*, likväl torde kunna utan alltför stora olägenheter för närvarande undanskjutas.»

Om anslag till väganläggningar m. m.
(Forts.)

Av det upplästa framgår, att statsutskottet ändrat åsikt i denna fråga. 1914 hette det, att de enklare vägarna voro obehörliga i Västernorrlands län, därför att förhållandena däruppe icke kunna anses jämförliga med förhållandena i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län; 1915 och 1916 vill utskottet hålla före, att kravet är behjärtansvärt. Reflexionerna göra sig själva. Vankelmodigheten bevisar, hur nödvändigt det är, att statsutskottets herrar ledamöter resa upp till Västernorrlands län och se efter med egna ögon, hur det står till. Tyvärr framgår av den lista, som framlagts i postrummet, att mycket få av statsutskottets ärade ledamöter ha behagat anteckna sig för den resa, som är ifrågasatt.

Till vad jag nu anfört skulle jag vilja foga den förhoppningen, att samtliga statsutskottets 23 småkonungar ville anteckna sig. Det skulle bli för oss och övriga västernorrälänningar ett sant nöje att iakttaga herrar statsutskottsledamöters allmänna fysionomi uppe i de trakter, där kommunikationsnöden är som värst. Kanske herrarna efter en resa inom dessa trakter skulle finnas villiga erkänna, att motionärerna ha rätt och statsutskottet orätt.

Gentemot herr Odqvists citat ur ett utlåtande, som Konungens befallningshavande i Västernorrlands län avgivit i anledning av landstingets hemställan om ett anslag för dylika enklare vägar, ber jag få meddela, att samtidigt som landstinget i Västernorrlands län anhöll om dessa 100,000 kronor, anhöll landstinget också att få ett ofantligt mycket större anslag — jag vill minnas 400,000 kr. årligen i fem års tid — ur det allmänna väganlaget. Det är mot bakgrunden av detta förhållande, som landshövdingen har velat trycka på nödvändigheten av att de få så mycket pengar som möjligt för de stora allmänna vägarna. Tacka för det, att det skulle vara bra att få så mycket stora vägar som möjligt, om det blott finnes pengar. Men nu har det visat sig att vi icke fått mer än vanligt ur det stora väganlaget, och då bör kravet på de 100,000 kronorna till enklare vägar göra sig än mera beaktat. Skulle man emellertid vilja tolka detta utlåtande så, att landshövdingen är motståndare till de enklare vägarna, vilket jag dock vill säga är ganska insinuant, så skall jag be att få upplysa om,

*Om anslag
till väganlägg-
ningar m. m.
(Forts.)*

att i sådant fall står landshövdingen i Västernorrlands län fullkomligt ensam i länet. Det torde icke kunna uppletas en person i hela länet, som icke vill ha dessa enklare vägar till stånd, men det torde ej heller finnas någon, som har något emot att vi få så mycket medel som möjligt för anläggande av stora vägar. De stora vägarna äro framförallt behövliga där trafiken och avstånden äro stora, och de kunna givetvis icke ersättas av enklare vägar.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Blott ett par ord! Det förefaller, som om västernorränningarna skulle göra sig själva den största nyttan, om de kunde övertyga landshövdingen i det län, de själva representera. Jag förutsätter nämligen, att han måste vara bättre i tillfälle att bedöma sakfrågan i detta fall, än vad andra kammaren är, i synnerhet denna tid på dygnet. Jag tror, att herr Molin, som med sin kända energi har lyckats eller åtminstone försökt åstadkomma lagstiftning i allehanda ämnen, skulle kunna åvägabrunga ett lyckligt resultat i detta ämne, om han koncentrerade sig på landshövdingen i första rummet. Jag tror, att därmed mera vore vunnet och det på en gång, ty från utskottets sida kan man icke gärna gå till väga här på annat sätt än i fråga om andra län, då det gällt beviljandet av sådana här anslag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Molin i Dombäcksmark: Endast en kort replik! Jag anser det knappast lönt att diskutera med herr Anderson i Råstock, eftersom han såväl som flera andra talare, som jag replikerat i afton, icke tyckes hava hört vad jag sagt förut under diskussionen. Jag framhöll, hur det förhöll sig med landshövdingens yttrande rörande landstingets anhållan om anslag till enklare vägar. Samtidigt därmed, sade jag, hade landstinget ingått till Kungl. Maj:t med begäran om betydligt ökat bidrag till de stora vägarna, och som herrarna veta, har anslaget till dessa stora vägar i någon mån ökats, men den andel, som tillkommit Västernorrlands län, är så obetydlig, att det icke kan kallas någon väsentlig lindring i vägnöden. Då tycker jag, att det är oriktigt att, på sätt som skett, uppläsa landshövdingens utlåtande, som så innerligt sammanhänger med det andra ärendet rörande anslag till de större vägarna, och använda sig av utlåtandet gent emot motionen.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Jag vill i anledning av herr Molins yttrande, att vi icke skulle hava hört på, vad han anfört, förklara, att jag med allra största uppmärksamhet åhört vad han yttrat, såväl under överläggningen rörande denna punkt som under överläggningen rörande den föregående punkten.

Nu ber jag få erinra kammaren därom, att herr Molin i Dombäcksmark förklarade i debatten om villkoren för anläggning av vägar, att så länge de villkoren stå kvar, blir det inga vägar av. Nu stå de villkoren kvar, och ändå begär han här, att vi skola bifalla ett anslag på 100,000 kronor till förmån för Västernorrlands län. Han har ju som sagt förut förklarat, att det blir inga vägar av, så länge de villkoren stå kvar. Kan det då vara något skäl för kammaren att bifalla hans begäran om ett anslag här, när han förut har förklarat, att det blir inga vägar av i alla fall, så länge detta villkor står kvar, och detta villkor faktiskt fortfarande kvarstår?

I övrigt är jag för min del mycket tacksam för inbjudningen att vara med på den utfärd till Norrland, som han också under sitt förra anförande särskilt inviterade statsutskottet att deltaga uti. Jag vill dock säga, att jag också har rest omkring åtskilligt även i Västernorrlands län, men jag reser oändligt mycket hellre ensam eller i ett sällskap på ett par personer, än jag reser tillsammans med en mängd människor på en gång. Det är nämligen min erfarenhet, att man både får se mer och lära mer, om man icke reser i så stora sällskap, som det nu är ifrågasatt, och detta är en och kanske den förnämsta anledningen, att jag för min del trots allt icke kommer att deltaga i den färden.

Herr Molin i Dombäcksmark: Jämförelsen mellan anslaget till enklare vägar och det stora väganslaget haltar alldeles oerhört. Som kammaren minnes, är ingen gräns satt för anslaget till enklare vägar i de nordliga länen. Hela anläggningskostnaden kan i vissa fall betalas av statsmedel, då det gäller dessa vägar. Säsom motvikt häremot uppställdes villkoren om fri upplåtelse av mark. Rörande de stora vägarna är gränsen satt till $\frac{2}{3}$ av den *beräknade* kostnaden, och anslaget får icke överskridas. Så förhåller det sig. Herr Nilson skall icke komma och jämföra anslaget till dessa enkla vägar med anslaget till de stora vägarna, ty den jämförelsen haltar, därför att villkoren icke äro desamma.

Jag går mycket gärna med på, att vi lämna fri jord till de enklare vägarna, detta så mycket mer, som ingen gräns är satt för anslaget storlek. Då detta kan uppgå till 100 procent av anläggningskostnaden, har man naturligtvis råd att lämna mark gratis.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan i förevarande moment samt vidare på avslag å nämnda hemställan och bifall i stället till det förslag, som innefattades i mom. a) av den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes av herr Molin i Dombäcksmark, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Om anslag till väganläggningar m. m.
(Forts.)

Om anslag
till väganlägg-
ningar m. m.

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. a) av punkten 28 i utskottets förevarande utlåtande nr 6, röstar

(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit det förslag, som innefattas i mom. a) av den vid punkten fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 130 ja mot 55 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Härpå föredrogs mom. b); och yttrade därvid

Herr Åkerlindh: Herr talman! Vid förra riksdagen väckte herr Mossberg och jag en motion om ett anslag av 100,000 kronor för enskilda vägar i Värmland, som kunde väntas i en snar framtid bliva indelade till allmänt underhåll, men blev denna motion av utskottet avstyrkt med hänsyn till de ekonomiska konsekvenser av nästan ööverskådlig räckvidd, som otvivelaktigt skulle förändras av ett statens understödjande, på sätt av motionärerna ifrågasatts, av enskilda vägar. Det är möjligt, att ur den synpunkten ett bestridande av det påstående utskottet gjort är svårt att framkomma med. Vi tänkte, att denna sak behövde utredas, och därför återkommo vi denna riksdag med en motion med begäran om en utredning, huru saken stod, och vi tänkte, att det skulle vara nödvändigt att i samband därmed få en utredning rörande de län, som kunde ha ungefär likartade förhållanden med Värmland. Nu har utskottet emellertid avstyrkt även denna motion, och utskottet säger, att det under inga omständigheter finner sig kunna tillstyrka statsanslag för enskilda vägar. Det har sålunda i år blivit ett alldeles bleklagt nej på denna fråga.

Emellertid har riksdagen anslagit medel för enklare vägar i flera norrländska län, och vi anse, att Värmland i detta hänseende i mångt och mycket är ganska likt Norrland och att det sålunda föreligger stort behov av understöd till vägväsendet i vår provins. Man gör ju i närvarande tid ganska mycket för att hjälpa det mindre jordbruket, och jag anser, att i det hänseendet är det av stor vikt att understödja de mindre jordbrukarna i deras strävan att få till stånd goda vägar. Det finnes ju en vägförening, som arbetar på att omlägga de allmänna landsvägarna, så att de skola bli bättre, men jag tror för min del, att det vore till större nytta på många orter, såsom varmt framhållits av talaren från Västernorrlands län, om man gjorde något för att skaffa vägar i obygdor och där det behövdes vägar för det mindre jordbruket. Det är just detta skäl, som gjort, att vi framhåvt denna sak så

starkt, då det gäller Värmland, där behovet av vägar fortfarande är mycket stort. Jag tycker, att man härvidlag kan tillämpa ordspråket, att man icke bör ge det ena barnet, så att det andra gråter — man bör icke ge Norrland, så att trakter med likartade förhållanden icke få någonting. Om vi se på de anslag, som blivit beviljade för de norrländska länen, finna vi, att det är ett av dessa, nämligen Västerbottens län, som icke tagit ut sitt anslag för tre år. Vi skulle tacka allra ödmjukast, om vi finge del av de anslag, som beviljats för detta län.

Utskottet har icke i sin motivering angivit, hur det tänkt sig, att man skulle förfara i denna sak. Man får väl antaga, att ett förslag till lösning är att vänta från vägkommittén, som snart lär vara färdig med sitt arbete. Det kan ju hända, att den uppstår denna fråga, och att hjälp på det sättet kan beredas dem, som därav äro i behov. Skulle den däremot icke komma med något förslag, som kan hjälpa vanlottade trakter i detta hänseende, ser jag mig ingen annan råd, om man icke kan få anslag till enskilda vägar, än att man får begära för ett sådant län som Värmland, att statsanslaget för de allmänna vägarna måtte höjas så, att exempelvis vägar, som gå till järnvägsstationen för en stor by eller för större byar, må kunna ställas i ordning, så att de kunna till allmänt underhåll antagas. Vi ha ingen anledning att yrka på, att det skall anläggas enklare vägar i Värmland — sådana som man bygger i Norrland — utan vi vilja ha ordentliga vägar. Och vi ha icke tänkt, att det skulle utgå statsanslag för varje byväg, som går till enstaka ställen, utan endast för vägar, som kunna i en mycket snar framtid bliva till allmänt underhåll indelade.

Jag skulle varit mycket glad och tacksam, om någon från statsutskottet givit anvisning på, hur vi skola gå till väga i detta hänseende. Som frågan nu ligger, skall jag icke vid denna sena timme längre taga tiden i anspråk, och jag anser mig heller icke i frågans nuvarande läge kunna framställa något yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 29—34.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Vid nu skedd föredragning av *punkten 35*, angående höjning av anslaget till hospitals underhåll, erhöles ordet av

Om anslag till väganläggningar m. m.
(Forts.)

Ang. anslaget till hospitals underhåll.

Herr Berg i Munkfors, som yttrade: Herr talman! Jag har intet annat yrkande än det, som gjorts av utskottet. Jag vill endast yttra några ord med anledning av ett missförhållande, som tyckes råda vid våra hospital. Jag har nämligen fått åtskilliga meddelanden om att det vid flera tillfällen hänt, att läkare icke velat utskrivna patienter, som, sedan de genom enskilt ingripande kommit ut, verkligen varit friska. Och det är icke något enstaka

Ang. anslaget
till hospitals
underhåll.

(Forts.)

fall, utan det tyckes ha skett på flera ställen ute i landet. Om nu detta berott på någon likgiltighet från läkarnas sida att noga undersöka saken, eller om möjligen det förhållandet varit rådande, att det icke funnits tillräckligt många läkarkrafter för att noga studera patienterna på hospitalen, är ju icke så gott att säga. Emellertid är det ett faktum, att det icke är bra, som det är, och att det behöver göras någonting gent emot ett sådant förfarande. Det gick för resten genom tidningspressen för icke så länge sedan en tämligen uppseendeväckande artikel om sådana där missförhållanden. Och det är lika viktigt, anser jag för min del, att söka tillse, att dessa människor, så snart de äro friska, också bli friskskrivna, som det är viktigt att se till, att icke någon interneras på hospital, så länge han har sitt fulla förstånds bruk.

Då det gäller ett så betydande anslag som detta till hospitalen — det är ju också ökat i år från 3,850,000 kr. till 4,350,000 kr., således med 500,000 kr. — och det är ett område av sjukvården i vårt land, som är synnerligen viktigt, så böra vi tillse, att det intresse, det här gäller, tages till vara så bra som möjligt. Jag menar, att i den mån, som läkarvården möjligen i något fall är bristfällig, bör den utökas, så att den blir fullt effektiv och verkar så att de, som verkligen kunna bli fria, också utskrivs och sedan få göra sin insats ute i livet och arbetet för nyttiga ting.

Jag har med det anförda icke velat rikta något klander mot läkarna vid hospitalen i allmänhet. Jag högaktar läkarkåren i vårt land, och jag vet, att den har en god utbildning. Men det kan hända, att vid hospitalen som på så många andra områden av vår kultur sådana fall inträffa, att man behöver hålla ett öga på vad som där sker. Jag har endast velat framhålla detta för att fästa vederbörandes uppmärksamhet på saken till den kraft och verkan det hava kan, och yrkar, som jag förut sagt, bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 36—58.

Vad utskottet i dessa punkter hemställt bifölls av kammaren.

Punkten 59.

Lades till handlingarna.

Punkterna 60—63.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

Punkterna 64—70.

Lades till handlingarna.

Punkterna 71—87.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkten 88.

Lades till handlingarna.

Punkterna 89—93.

Vad utskottet i dessa punkter hemställt bifölls av kammaren.

Punkten 94.

Lades till handlingarna.

Punkterna 95—100.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar bifölls av kammaren.

§ 3.

Föredrogs vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av arbetskrafterna å statskontorets riksbokslutsbyrå; och nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ålderstillägg åt aktuarien i statistiska centralbyrån J. A. Carlson.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 4.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående utgifter för kapitalökning i avseende å statens vattenfallsverk.

Punkten 1.

Utskottets hemställen bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Härefter föredrogs *punkten 3*, angående fortsatt anslag för utförande av en tredje utbyggnad av Trollhätte kraftstation; och ytterare därvid

Ang. tredje utbyggnaden av Trollhätte kraftstation.

Ang. tredje
utbyggnaden
av Trollhätte
kraftstation.
(Forts.)

Herr Johansson i Trollhättan: Herr talman! Det är icke i fråga om utbyggnaderna av själva kraftstationen som jag här skall yttra mig, utan det gäller ett annat spørsmål, vilket upptagits under samma punkt som den nu till behandling förevarande. Den fråga, varom jag tänker yttra mig, är i förhållande till själva kraftstationsbyggnaden av underordnad art från riksdagens sida sett, men för de medborgare, som därav beröras, är det av stor betydelse, huru denna fråga till sist kommer att lösas.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 80 innevarande är anfördes bland annat: »På grund av de skäl, som tala för att prisen å kronans tomter inom samhället hållas relativt låga — d. v. s. i främsta rummet den skäligen hänsynen till tomtarredatorerna. men även hänsynen till att icke kronan såsom samhällets störste tomtägare skall bidra till en över hövan stark höjning av de allmänna tomtprisen inom samhället — anser sig styrelsen böra upptaga frågan om höjning av försäljningsvärdena för kronans tomter till behandling först då tomtprisen, trots den återhållande inverkan, som kronans låga försäljningspris utövar, stigit i sådan grad o. s. v. För den, som känner till förhållandena litet närmare, är det svårt att fatta, huru detta egentligen kan överensstämma med verkliga förhållandet. Vi veta ju, att när för 10 år sedan staten övertog denna mark, så skedde det efter värdering, och när staten övertager något efter värdering, så kan man vara förvissad om att den nog får betala en ordentlig löseskilling. Jag skall anföra några exempel. Det förekommer vart 5:te år fastighetstaxering, och alltså ha under dessa år sedan 1905 fastigheterna här taxerats tvenne gånger nämligen 1908 och 1913. En taxeringsmyndighet måste se till, att den värdesätter efter tomtpris, som förhållandena kräva, men det har, såvitt jag har mig bekant, icke förekommit, att någon sådan höjning gjorts. Och detta därför att man ansett, att priset varit tillräckligt högt i jämförelse med likartade platser. Jag skall även be att få anföra, att på västra älvstranden omedelbart intill statens område är priset omkring 1 kr. per kvadratmeter; söder om statens område är det 1 kr. 25 öre och öster därom 60 öre.

Det är ju alldeles givet, att det måste vara högre priser här vid statens område, på grund av att det är mera centralt, men det måste väl ändå stå i någon rimlig proportion. Å statens pris, som förut var högt, har företagits en ökning upp till 5 kr. per kvadratmeter. Det är att märka, att en sådan ökning drabbar arbetare, som innehåft tomter enligt vattenfallsstyrelsens egen uppgift i 47 år. Jag vill säga herr statsrådet och chefen för civildepartementet, att det är många, som bittert ångra, att de på denna mark byggt upp sina under mödor och försakelser åstadkomna hus. Under sådana förhållanden finner jag det egendomligt, att man skall tala om »trots den återhållande inverkan». Min uppfattning är, att statens tomtpolitik verkar i alldeles rakt motsatt riktning.

Vidare anføres i propositionen, att vattenfallsstyrelsen med-

delat, att flera tomter mer eller mindre förändrats på grund av Trollhätte kanals ombyggnad och att frågan om ändring av statsplanen ännu icke kommit i sådant skick, att den kan av Kungl. Maj:t upptagas till avgörande. Ja, hur förhåller det sig nu med denna sak? Redan i oktober 1914 lågo dessa handlingar hos civildepartementet för sanktion efter att hava passerat vederbörande institutioner. Överintendentsämbetet hade också yttrat sig över ärendet utan anmärkning. Alltså, inga klagomål hade förekommit från något håll. Men sedan har vattenfallsstyrelsen kommit på någon annan idé och fått ut handlingarna från civildepartementet. Enligt mitt sätt att se denna sak är ett dylikt tillvägagångssätt minst sagt otillbörligt, ty det är väl under vanliga förhållanden så, att ett dylikt ärende avhandlas emellan vederbörande kommun och Kungl. Maj:t, om det än går genom Konungens befallningshavande. Men att en markägare får låna handlingar, som ligga i civildepartementet, för att sedan ingå till kommunen med ny framställning, borde väl icke få förekomma.

Vidare säges det här, att vid handläggning av fråga om försäljning av tomt inom Trollhättans stads planlagda område till person, som år 1905 var innehavare av tomten, eller till dennes efterlämnade maka eller barn, skall nöjaktig säkerhet föreligga för att tomten icke göres till föremål för tomtspekulation inom överskådlig tid. Det är ju mycket tänjbart, vad som skall menas med »överskådlig» tid, men det tillkommer väl sakkunskapen att avgöra. Man vet ju heller icke, när det behagar vattenfallsstyrelsen att upptaga stadsplanefrågan till behandling, och från civildepartementet ha vi väl icke några åtgärder att vänta, åtminstone icke snart, när departementet lämnat ifrån sig handlingarna. Det kanske på så sätt blir en oöverskådlig tid, innan detta spörsmål blir löst. Stadsplanefrågan hör egentligen icke hit, men då Kungl. Maj:t själv har framdragit den, så har jag också velat klarlägga, fragans verkliga läge inför kammaren.

Dylikt visar ju, att vare sig en kommun eller enskild person har kommit under vattenfallsstyrelsens godtycke, så har den icke någon avundsvärd lott i livet. Man hade nog haft skäl vänta en mera allsidig utredning än den, som nu skett med anledning av riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t föregående år, nr 116. Det är tydligt, att min motion föregående år tillkom på den grund, att man ansåg, att kungl. vattenfallsstyrelsen på ett orättvist sätt hade behandlat en hel del gamla tomtarrendatorer. Jag vill betona, att denna motion icke innebar någon ny försäljning av statens mark, utan endast gällde tillämpningen av ett av riksdagen förut fattat beslut. Kungl. vattenfallsstyrelsen var alltså här den anklagade parten, men icke desto mindre har Kungl. Maj:t överlatit att vattenfallsstyrelsen att verkställa den av riksdagen begärda utredningen. När vattenfallsstyrelsen föregående år fick tillfälle att yttra sig över min motion, anförde den bland annat, att dessa tomtarrendatorer i regel icke äro så ekonomiskt säkertställda, att de gärna kunna tänkas motstå ett lockande anbud i

*Ang. tredje
utbyggnaden
av Trollhätte
kraftstation.
(Forts.)*

Ang. tredje
utbyggnaden
av Trollhätte
kraftstation.

(Forts.)

tomtspekulation, det vill med andra ord säga, vore de rika och och förmögna, så skulle det icke förekomma något jobberi, och då skulle det icke vara någon risk för staten att lämna tomterna på ifrågavarande villkor. I vattenfallsstyrelsens utredning över riksdagens skrivelse finnes en bilaga med specifikation över tomterna, där det bland annat säges, att på en tomt äro åbyggnaderna så stora, att den icke egentligen kan hänföras till s. k. eget hem, och återigen på andra tomter äro de så små, att de måste genom till- eller nybyggnad kunna göras räntabla. Vattenfallsstyrelsen finner alltså, att den handlat fullt riktigt och att priserna äro väl avvägda. Orsaken är endast den, att husen äro antingen för stora eller för små. Tankegången är ju tydlig och klar! Ämnar Kungl. Maj:t även i fortsättningen handha dessa ärenden på detta sätt, så ha tomtarrendatorerna icke mycket att vänta.

Herr talman! Såsom frågan nu ligger, skall jag icke göra något yrkande. Jag vill endast ännu en gång vädja till Kungl. Maj:t att verkligen försöka göra något för att uppfylla de önskingar, som riksdagen flera gånger uttalat.

Herr vice talmannen, som under detta anförande åter övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, lämnade nu ordet till

Herr Eriksson i Grängesberg, som yttrade: Den siste talar- en uttalade ett starkt misstroende mot vattenfallsstyrelsen för dess tomtpolitik vid Trollhättan, och såvitt man kan bedöma, föreligger ju också visst skäl till sådan misstro. Nu har emellertid i statsverkspropositionen föredragande departementschefen förklarar, att han med anledning av riksdagens skrivelse i fjol ämnar utfärda vissa förändrade bestämmelser för försäljningen, och vid granskningen av dessa bestämmelser har inom utskottet icke funnits skäl till anmärkning. Den ärade talaren har icke vänt sig mot dessa väntade nya försäljningsbestämmelser utan uttalat ett visst misstroende mot vattenfallsstyrelsens sätt att tillämpa dessa bestämmelser. Jag tar alldeles för givet, att vederbörande departementschef kommer att hålla hand över att de bestämmelser, som komma att utfärdas, även komma att tillämpas av vattenfallsstyrelsen, och att sålunda de tomtägare, som det här är fråga om, komma att vederfaras all den rättvisa, som är möjlig, så att de icke på ett otillbörligt sätt uppskörtas.

Med denna förvissning ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härpå anförde

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet von Sydow: Herr vice talman, mina herrar! Tidpunkten är väl icke lämpad att ingå på en debatt om vattenfallsstyrelsens tomtpolitik i Trollhättan, och jag är för övrigt i sakens nuvarande läge icke beredd att därom uttala något närmare omdöme. Jag tror dock, att den

förste ärade talaren var något orättvis i sitt omdöme om vattenfallsstyrelsen. Jag ber att få erinra därom, att de tomtpriser, som tillämpats i Trollhättan, godkändes av riksdagen 1905 med det uttryckliga uttalandet, att de pris, som åsattes varje särskild tomt, borde gälla endast tills vidare, och att det icke skulle förekomma någon rätt för arrendator att köpa arrenderad tomt. Dessa tomtpriser ha tillämpats ända till 1914, oaktat prisen på tomter i enskild hand under tiden väsentligt stigit. Vattenfallsstyrelsen hade sålunda i det längsta bibehållit prisen i syfte att utöva en återhållande inverkan på tomtspekulationen i Trollhättan. Emellertid hade de enskilda tomterna börjat säljas till så pass höga pris, att vattenfallsstyrelsen, om den tillämpade de tidigare prisen, befarade, att tomterna i köparens hand helt enkelt skulle göras till föremål för spekulation. Och det var ju icke meningen. Jag kan nämna några siffror för att belysa detta. Det visade sig att tomter, som hade sålts till av kronan åsatta värden för 6, 7 å 10 kronor per kvadratmeter såldes till respektive 9, 10 och 20 kronor per kvadratmeter, d. v. s. med en ökning av 40, 50 upp till 100 procent. Då fann sig vattenfallsstyrelsen böra företaga en förhöjning, som dock i genomsnitt höll sig mellan 20 och 30 procent.

Vidare erinrade den förste talaren om att priserna voro väsentligt högre inom stadsplanen i Trollhättan än i de utanför i utkanten belägna samhällena. Ja, det är alldeles givet, att inne vid en stadsgata, där man i allmänhet bygger hus i flera våningar och där gatorna äro dränerade och försedda med belysning, tomtpriserna skola vara högre. Att byggnadsverksamheten är livligare utanför, t. ex. i Strömlund, får sin förklaring därav, att vederbörande där få köpa tomterna med äganderätt, under det att tomterna på statens egnaomsområde — jag undantar stadsplanen — endast upplåtas med tomträtt.

Emellertid i det fall, som det nu särskilt är fråga om, gäller det en del tomter, som ligga utmed nya trafikkanalen och som riksdagen skrev om i fjol. Därvid gav riksdagen vissa direktiv, gående ut på att i de fall, då tomterna fortfarande voro i samma ägares hand som 1905 eller hos de närmast efterkommande, borde de säljas på billigare villkor. Och det är just vad jag i statsrådsprotokollet har uttalat, att lämpligen bör ske. Dessa tomter böra säljas på skäliga och billiga villkor, sålunda till lägre pris än i enlighet med den förhöjning, som skedde 1914, därvid dock göres den bestämda reservationen, att om man har anledning antaga, att en tomt inom överskådlig tid skall bli föremål för spekulation i köparens hand och att han sålunda helt enkelt skulle få tillgodogöra sig det ökade tomtvärdet, då föreligger icke skäl att reducera köpeskillingen. Och detta har statsutskottet varit med om.

Jag har endast velat meddela kammaren dessa upplysningar.

Herr Johansson i Trollhättan: Herr talman! Jag skall endast be att få meddela, att priserna höjdes högre än jag nämnde, nämligen sådana tomter, som fått en förändring därigenom, att de

Ang. tredje
utbyggnaden
av Trollhätte
kraftstation.
(Forts.)

Ang. tredje
utbyggnaden
av Trollhätte
kraftstation.

(Forts.)

blivit hörntomter från att förut hava varit mellantomter, en höjning mellan 200 och 300 procent. Priset stannade således icke vid 5 utan vid 7 kronor per kvadratmeter. Det är klart, att med sådana exempel, som herr statsrådet framdrog, när det gäller synnerligen väl belägna tomter, det kommer att bli spekulaton och särskilt vid mycket centralt belägen plats. Jag förstår mycket väl, vilken plats det här skulle vara. Här har det kanske betalts bra, jag känner emellertid icke till priset bestämt. Men om man nu kan peka på två eller tre till högt pris sålda tomter, så är det väl icke skäl att därför göra en generell ökning. Fabrikerna och verkstäderna finnas inom Trollhättan, men stora arbetaresamhällen har växt upp i andra socknar, vilka sedan inkorporerats med Trollhättan den sistlidne 1 januari. Orsaken till dessa samhällen utanför Trollhättan är delvis, att staten icke fört en sådan jordpolitik, att det varit möjligt för folk att stanna inom det ursprungliga samhället.

Det är icke så mycket här fråga om, huruvida priset senare kommer att stiga. Här gäller det främst behandlingen av dessa gamla tomtarredatorer. Jag håller fast vid, att den, som känner dessa förhållanden, icke kan bli klok på, vad man äsyftar när två tomter ligga vid samma gator, såväl läng- som tvärgatan, och enligt min uppfattning ha alldeles samma läge samt efter Kungl. Maj:ts proposition n:r 90 år 1905 åsatts samma värde 3 kronor kvadratmetern, priset för den ena tomten nu höjts till 5 och för den andra till 8 kronor per kvadratmeter. Jag kan icke se någon skillnad på de båda tomterna. Den ena tomten hade innehafts av en arbetare i 47 år, vilken på densamma hade åstadkommit vackra planteringar, något som man brukar belöna. Här har man nu handlat rakt motsatt, eller vad finnes för motiv för sådana handlingssätt. Det är att märka, att denna tomt icke ligger centralt utan i en utkant av planlagda området. Det borde allt ha varit någon opartisk med i denna utredning i stället för att endast lämna den till vattenfallsstyrelsen. Då vattenfallsstyrelsen fått för sig en sak, anser den naturligtvis det vara inkonsekvent att senare komma till ett annat resultat. Jag hoppas emellertid, att Kungl. Maj:t skall vidtaga åtgärder och begagna sitt inflytande i detta avseende.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Punkterna 5—8.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkten 9.

Lades till handlingarna.

§ 5.

Härefter föredrogs lagutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 16 oktober 1914 om förbud i vissa fall mot värnpliktigs skiljande från tjänst eller arbete; och blev, på framställd proposition av herr talmannen, som ånyo övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, utskottets i nämnda utlåtande gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 6.

Lagutskottets nu föredragna utlåtande, nr 24, i anledning av väckta motioner om ändring i instruktionen för riksdagens militieombudsman, blev av kammaren godkänt.

§ 7.

Vidare föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion av herr Persson i Västervik m. fl. om skrivelse till Kungl. Maj:t angående framläggande för riksdagen av förslag till en livsmedelslag. *Ang. en livsmedelslag.*

Därvid yttrade

Herr Persson i Västervik: Herr talman, mina herrar! Genom den noggranna utredning, andra kammarens andra tillfälliga utskott ägnat denna motion, har till fullo konstaterats såväl motionens befogethet som ock att en livsmedelslagstiftning är av trängande behov här i landet.

Det säges ju ofta, att Sverige är ett efterblivet land. I många fall är detta omdöme, kan man säga, mer eller mindre överdrivet, men det är tyvärr många gånger befogat. Vad nu gäller detta område, så är det verkligen beklagligt att konstatera, att vårt land trots allt tal om dess höga kultur här står synnerligen långt efter. Detta är dock en fråga, som man kan säga gäller folkets hälsa, en fråga av allra största vikt. Det är icke så likgiltigt, om de livsmedel, folket skall förbruka, äro mer eller mindre undermåliga i hygieniskt avseende. Det är icke nog med, att man kan peka på en hel massa hygieniska missförhållanden och bristfälligheter, utan här förekommer ju även stora missförhållanden av rent ekonomisk art.

Tack vare stegrade varupriser och den ganska intensiva konkurrensen har ju förfalskningen vidgat sig snart sagt till alla möjliga varuslag. Jag vill icke här trötta med en massa exempel, men man kunde ju anföra sådana i hundratals, i väldiga massor. Det visar sig, att denna förfalskning särskilt under de senare åren har vidgats allt mer och mer, och det är ganska intressant att studera en del rättegångsförhandlingar på detta område, där det

Ang. en livs-
medelslag.
(Forts.)

visar sig, att trots det man genom analysering kunnat påvisa uppenbara förfalskningar, påvisa missförhållanden, som skett i uppenbart bedrägligt syfte, det ändå icke går att fälla svarandena mot deras envisa bondnekande, eller också kan man peka på några fall, då svarandena verkligen erkänna, men tack vare bristfälliga lagparagrafer i alla fall frikännas.

I flera europeiska länder har man sedan många år ganska effektiva bestämmelser. Det är endast Ryssland, Balkanstaterna och Italien, som man härvidlag får jämföra med Sverige, en jämförelse som icke är hedrande. Frankrikes livsmedelslagstiftning är så gammal som sedan 1851, den har sedan förbättrats år 1855 och 1857 samt ytterligare sedan. England har en lagstiftning, som är ganska effektiv, lagen är av år 1875. I Schweiz är den av 1876. I Tyskland, som står synnerligen högt på detta område, har man en effektiv lag redan 1879, vilken sedan utvidgats flera gånger, förbättrats och nu är synnerligen effektiv. I Belgien har man en lag sedan 1890 och i Danmark sedan 1894. I Norge är man i dagarna färdig med en lag, som är så omfattande, att man kan säga, att den blir en av de förnämsta i Europa. I vårt land har det dröjt länge. Första gången denna fråga kom på tal i riksdagen var år 1908, då hr Wawrinsky väckte motion om livsmedelslag. Motionen avstyrktes av andra kammarens andra tillfälliga utskott och avslogs av riksdagen, man får säga med en rent av förvånande motivering. Man erkände visserligen den gången, att ett behov kunde föreligga, men man demonstrerade sin oförmåga att kunna komma till rätta med dessa förhållanden, och man tvivlade på att man skulle kunna få en lag, som skulle kunna efterlevas, trots det man hade en vägledning från så många europeiska länder.

Sedan dess har denna fråga ådragit sig allt större och större uppmärksamhet, tack vare energiska hälsovårdsmyndigheter i de större städerna, främst dessa myndigheters tjänstemän och tack vare att allmänheten haft uppmärksamheten riktad på denna fråga. Mer och mer har den blivit aktuell. Kungl. medicinalstyrelsen avlät en skrivelse den 15 september 1913 till regeringen, vari man hemställde om en livsmedelslagstiftning, och då trodde man, att någonting skulle bli gjort. Emellertid gick tiden, och man kunde peka på flera och flera missförhållanden, och detta gav anledning till att man ansåg det vara på tiden åtminstone att genom motion påminna om en lagstiftning i detta ämne.

Då nu det tillfälliga utskottet så starkt i sin motivering betonat befogetheten av såväl motionen som av en effektiv lagstiftning mot livsmedelsförfalskning, en motivering, som jag tager mig friheten att på det kraftigaste understryka, men ändå kommit till ett avstyrkande, så beror det därpå, att vi på det sista i dessa dagar fått meddelande om att man nu verkligen tänker att uträtta någonting inom regeringen just i denna angelägenhet. Det har meddelats oss, att man redan år 1914 före krigsutbrottet var vetänt att tillsätta en kommitté. Arbetet hade fortskridit ganska långt, och de väsentliga förberedelserna voro gjorda. Så kom kri-

get i vägen och regeringen lade arbetet på hyllan, fastän jag för min del icke kan anse, att man på grund av kriget hade anledning att skjuta på detta ärende. Tvärtom var väl kriget en orsak att påskynda en lagstiftning i detta ämne. Emellertid hava vi nu inom utskottet fått på hand, att regeringen verkligen skall ingripa, och därför har utskottet kommit till ett avstyrkande. Såväl jag som utskottet hyser en fast förvissning och förväntan, att regeringen nu låter ett lagförslag snart se dagens ljus, att man icke längre väntar med lagstiftning i detta betydande ärende. En hel massa samvetslösa livsmedelsförfalskare och jobbare ha länge nog fått husera fritt inom livsmedelsbranschen här i landet och allt för länge fått obehjdat uppskörta svenska allmänheten, konsumenterna. Det är på tid att statsmakterna på allvar söka lösa denna fråga och jag förväntar, att nu någonting göres från regeringens sida ifråga om livsmedelslagstiftning. Jag tror också, att motionen har bidragit till att man inom regeringen på allvar tagit itu med frågan, och jag tror, att en lag på detta område skall med stor tillfredställande hälsas i Sverige såväl av konsumenter som de producentföreningar och affärsmän, som ej se något vackert i de bristfälligheter, som råda på detta område.

Jag ber, herr talman, med anledning av vad vi veta nu är gjort från regeringens sida få förklara, att jag icke har något yrkande.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 8.

Slutligen föredrogs andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, angående herrar Kloos och Ingvarsons motion, nr 133, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående Karlskrona örlogsvarvs ställande under civil ledning; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 9.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från bevillningsutskottet:

nr 61, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t rörande viss ändring i kungörelsen angående skatt för hundar; samt

från jordbruksutskottet:

nr 62, i anledning av väckta motioner om vidtagande av åtgärder för åstadkommande av erforderlig vedtillgång i landet m. m.:

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från kyrkoherde- och klockarboställena i Lyrestads församling; och

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen

gjorda framställning om anvisande av anslag till byggande av fiskehamnar.

§ 10.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

- nr 20, angående kostnader, som avses i § 63 regeringsformen;
- nr 21, rörande ändrad lydelse av § 7 i förordningen den 16 november 1863 angående allmänt kyrkomöte;
- nr 22, angående ändrad lydelse av § 35 i förordningen den 21 mars 1862 om kommunalstyrelse på landet;
- nr 23, angående ändrad lydelse av § 42 i förordningen den 21 mars 1862 om kommunalstyrelse på landet;
- nr 24, angående ändringar i gällande kommunalförfattningar, i avsikt att bereda person, som varit i konkurstillstånd och ej, på sätt lag förmår, gitter styrka, att han är från borgenärernas krav befriad. rätt att utan hinder därav väljas till kommunala förtroendeuppdrag;
- nr 25, angående förslag till lag om ändrad lydelse av § 12 i kungl. förordningen den 21 mars 1862 om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd;
- nr 26, angående förordning om särskilt avdrag vid 1916 års taxering till bevillning för inkomst av kapital eller arbete; och
- nr 27, angående ändrad lydelse av § 27 i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910 m. m.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes:

bankoutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående årliga understöd åt postvaktmästaren Karl Herman Lundbäcks änka och barn; samt

nr 27, angående tillfälligt tilläggsarvode åt förste deputeranden i riksgäldskontoret;

jordbruksutskottets utlåtande, nr 46, i anledning av väckt motion angående villkoren för åtnjutande av statsbidrag från norrländska avdikningsanslaget och allmänna avdikningsanslaget;

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående spisordningen för flottans värnpliktiga manskap; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utvidgning av visst vederbörande militärbefäl lämnat bemyndigande beträffande värnpliktige, som hysa samvetsbetänkligheter mot vapentjänst; och

nr 11, i anledning av herr Palmstiernas motion, nr 241, om visst tillägg till andra kammarens arbetsordning m. m.

§ 12.

Justerares protokollsutdrag.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Bürg</i> i <i>Katrineholm</i> under 2 dagar fr. o. m. den 7 april,						
» <i>Tysk</i>	»	3	»	»	»	6 » och
» <i>Kristensson</i>	»	14	»	»	»	6 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11,35 e. m.

In fidem
Per Cronvall.